

Hanna Ylä-Vannesluoma

Lasten ja nuorten kertomakirjallisuuden kokoelmatyö kahdeksassa yleisessä kirjastossa

Opinnäytetyö

Kevät 2018

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tradenomi, kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Hanna Ylä-Vannesluoma

Työn nimi: Lasten ja nuorten kertomakirjallisuuden kokoelmatyö kahdeksassa yleisessä kirjastossa

Ohjaaja: Sari Mäkinen-Laitila

Vuosi: 2018 Sivumäärä: 40 Liitteiden lukumäärä: 8

Opinnäytetyössä tutkittiin kirjaston lasten- ja nuortenkirjojen hankintaa sekä siihen liittyvää kokoelmapolitiikkaa. Kirjaston kokoelmapolitiikan sekä hankinnan selvittämiseksi Webropolilla tehtiin sähköinen kysely, jonka linkki lähetettiin 17:lle yleiselle kirjastolle ympäri Suomea. Kyselyssä kysyttiin, muun muassa, kuinka paljon kirjaston määrärahoista menee lasten- ja nuortenkirjojen hankkimiseen, millaisilla perusteluilla kirjoja valitaan hankittavaksi ja kuinka asiakkaat osallistuvat hankintaan. Vastauksia saatiin kahdeksasta kirjastosta.

Kyselytutkimuksessa selvisi, että kirjojen hankintaan vaikuttavat yleisten kirjastojen laatusuositukset, saatavilla olevat tiedot kirjoista ja kirjojen laatu, mutta suurin vaikutus on kirjastojen asiakaskunnalla. Kirjaston kokoelmapolitiikka noudattaa yleisten kirjastojen laatusuosituksia ja hankinnoissa sovelletaan muun muassa Ranganathanin lakeja. Kirjaston kokoelmien täytyy olla monipuolisia ja muuttuvia, jotta kokoelmat vastaisivat mahdollisimman hyvin asiakkaiden tarpeita. Kokoelmia arvioidaan ja kehitetään kirjaston kokoelmapolitiikan pohjalta, mutta sen lisäksi asiakkaille järjestetään kyselyitä, joiden avulla selvitetään heidän mielipiteensä kokoelmasta.

Kirjaston lasten- ja nuortenkirjojen tarkoitus on tutustuttaa lapset kirjallisuuteen, tiedonhankintaan ja innostaa heitä lukuharrastukseen. Muuttuva kokoelma ylläpitää lasten mielenkiintoa ja laajentaa heidän käsityksiään kirjallisuudesta. Samalla he oppivat käyttämään kirjaston palveluita ja tekemään hankintaehdotuksia.

Avainsanat: kokoelmapolitiikka, lasten- ja nuortenkirjat, hankinta, kokoelma

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Program of Library and Information Services

Specialisation:

Author/s: Hanna Ylä-Vannesluoma

Title of thesis: The Collection Management of Children and Youth's Fictional Literature in Eight Public Libraries

Supervisor(s): Sari Mäkinen-Laitila

Year: 2018   Number of pages: 40   Number of appendices: 8

In this thesis was studied an acquisition of children and youth's fictional literature and a collection policy related to the matter. To clarify library's collection policy and acquisition, an electronic questionnaire had been made by Webropol and its link was sent to seventeen public libraries around Finland. The questionnaire asked, for example, how much of library's money is used to buy children and youth's fictional literature, what kind of reasons are used to choose books that librarians will buy and how customers are involved in acquisition. Answers were sent by eight libraries.

Answers of the questionnaire showed that acquisition of books are affected by quality recommendation for public libraries, available information about books and a quality of books but library's customers has the biggest influence. Library's collection policy follows the quality recommendation for public libraries and for example Ranganathan's Law are applied to the acquisition. Library's collection must be diverse and change often, so they would meet customers's needs. Collections are estimated and developed based on the library's collection policy but in addition to these libraries arrange questionnaires for customers that helps to clarify customers's opinions about the collection.

Purposes of libraries children and youth's books are to familiarize children with the literature and information retrieval and inspire them to reading. Changing collections keep up children's interest and expand their images about literature. At the same time, they are learning to use library's services and make suggestions for acquisition.

Keywords: collection policy, children and youth's books, acquisition, collection

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 KOKOELMATYÖN TEORIAA.....	8
2.1 Kokoelmatyö yleisesti.....	8
2.2 Kirjastojen kokoelma ja kokoelmien kehittämispolitiikka.....	13
2.3 Lasten- ja nuortenosaston kirja-aineistot.....	16
2.4 Esimerkkinä Seinäjoen kaupunginkirjaston kokoelmapolitiikka 2017 lasten- ja nuortenkertomakirjallisuuskirjojen osalta.....	18
3 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	20
3.1 Tutkimusongelma.....	20
3.2 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä.....	20
3.3 Verkkokysely.....	21
3.4 Opinnäytetyön tutkimuksen suorittaminen.....	22
4 TUTKIMUSTULOKSET.....	24
4.1 Kirjastojen sijainti ja koko.....	24
4.2 Kokoelmapolitiikka.....	24
4.3 Kirjojen valinta ja hankinta.....	26
4.3.1 Luokkasarjojen hankinta.....	28
4.3.2 Vieraskielisten kirjojen valinta ja hankinta.....	28
4.4 Asiakkaiden osallistaminen hankintaan.....	29
5 TULOSTEN ANALYSOINTI, JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	31
5.1 Kokoelmapolitiikka.....	31
5.2 Kirjojen valinta ja hankinta.....	33
5.2.1 Luokkasarjojen hankinta.....	35
5.2.2 Vieraskielisten kirjojen valinta ja hankinta.....	37
5.3 Asiakkaiden osallistaminen hankintaan.....	38
LÄHTEET.....	40

LIITE	1
Opinnäytetyön kysely	1

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee kirjastojen yhtä tärkeintä työtehtävää eli kirja-aineistojen hankintaa. Ilman aineistoja ei olisi myöskään kirjastoja, koska aineistojen lainaaminen kuuluu kirjastojen tarjoamiin peruspalveluihin. Voidaan oikeastaan sanoa, että kyseessä on kirjastojen vanhin tehtävä, ovathan kirjastot tarjonneet asiakkailleen aineistoja vuosisatojen ajan. Tarkoituksena oli tutkia, mitkä asiat vaikuttavat yleisten kirjastojen aineistojen hankkimiseen, mistä kirjastot saavat tietoja hankittavista kirjoista sekä millaisia hankintaväyliä kirjastot käyttävät.

Idea opinnäytetyön aiheeseen tuli harjoittelujakson aikana. Halusin selvittää millaisia perusteluita kirjaston työntekijät käyttävät kirja-aineistojen valitsemiseen sekä hankkimiseen ja koska olen kiinnostunut lasten- ja nuortenkertomakirjallisuudesta, rajasin opinnäytetyöni aiheen niihin. Niinpä päätin tehdä opinnäytetyön siitä, mitkä asiat vaikuttavat lasten ja nuorten kertomakirjallisuusaineistojen hankintaan.

Opinnäytetyön aiheen tutkimiseen käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, koska tarkoituksena oli selvittää erilaisten yleisten kirjastojen hankintoihin vaikuttavia asioita sekä perustelut niihin. Näiden asioiden selvittämiseksi tehtiin kysely ja lähetettiin se valituille 17:lle yleiselle kirjastolle. Kyselyssä kysyttiin muun muassa, mitkä asiat vaikuttavat heidän aineistonsa hankintoihin ja miten asiakkaat osallistuvat aineistojen hankkimiseen.

Aineistojen hankinta on kirjaston kannalta tärkeää, mutta ne yksin eivät riitä houkuttelemaan asiakkaita kirjastoon, vaan asiakkaiden mielenkiinnon herättämiseksi kirjaston on hyvä järjestää myös erilaisia tapahtumia. Kun kirjastolla on tarjottavanaan houkuttelevia tapahtumia, niin samalla saadaan asiakkaat tutustumaan kirjaston tarjoamiin kirja-aineistoihin.

Vuonna 2012 Suomen Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi vuoden 2009 lukutaitoon keskittyneen PISA-tutkimuksen tulokset. Tutkimuksessa kävi ilmi, että suomalaisten nuorten lukutaito on heikentynyt huolestuttavasti (Sulkunen & Välijärvi 2012, 27, 30). Syy tähän uskotaan olevan muun muassa luottamus nuorten lukutaidon tason muuttumattomuuteen, nuorten lukuinnon väheneminen ja lukuharrastuksen liian vähäinen tukeminen (Sulkunen & Välijärvi 2012, 30 – 32). Viime aikoina on

puhuttu siitä, kuinka nuorten lukutaitoa voitaisiin parantaa ja millaisia toimenpiteitä pitäisi järjestää. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa on kirjoitettu artikkeleja kansallisesta lukutaitofoorumista, missä opettajat, kirjasto- ja kustannusalan edustajat sekä kirjailijat miettivät yhdessä, kuinka lapset sekä nuoret saataisiin innostumaan lukemisesta, esimerkiksi jalkautumalla nuorten pariin ja kuulemaan heidän mielipiteitään asiasta. (Ahola 2017.)

2 KOKOELMATYÖN TEORIAA

2.1 Kokoelmatyö yleisesti

Kirjastolakiin on kirjoitettu, että kirjastojen tehtäviin kuuluu pääsyn tarjoaminen aineistoihin, tietoon sekä kulttuurisisältöihin, monipuolisen sekä muuttuvan kokoelman ylläpitäminen ja lukemisen, monipuolisen lukutaidon sekä elinikäisen oppimisen edistäminen (Kirjastolaki 2016/1492, 6 §, momentit 1-3). Nämä tehtävät näkyvät muun muassa kirjastoissa suoritettavissa kokoelmiin liittyvissä työtehtävissä, joita kutsutaan yleisesti kokoelmatyöksi.

Kokoelmatyö on prosessi, johon sisältyy hankintojen suunnittelemista ja budjetoinnista, kirjojen tilaamista, niiden järjestämistä ja luetteloimista sekä käyttöön valmistelemista, kuten kirjojen tarroittamista, leimaamista ja esillelaittoa hyllyihin. Tämä prosessi on jatkuvassa muutoksessa, koska kokoelmiin hankitaan jatkuvasti uusia kirjoja, jotta kokoelmat olisivat mahdollisimman monipuolisia ja ajantasaisia. Lisäksi kokoelmista poistetaan ja siirretään kirjoja varastoon sen perusteella, miten kirjastojen kokoelmaperiaatteet määrittelevät varastointiperusteet. Kokoelmaperiaatteiden muodostumiseen puolestaan vaikuttavat muun muassa kirjallisuuden tarjonta, näkemykset kirjallisuuden sekä lukemisen merkityksestä ja kirjastojen käsitykset omista rooleistaan yhteiskunnassa sekä asiakaskunnan tarpeista ja toiveista. Esimerkiksi, jos kirjaston sijaintikunnassa asuu paljon lapsiperheitä, niin silloin kirjaston kannattaisi hankkia kokoelmiinsa monipuolisesti lasten- ja nuortenkirjallisuutta. (Hypén 2006, 11.)

Kirjastojen kokoelmien asiakaslähtöisessä kokoelmatyössä sovelletaan edelleen muun muassa Ranganathanin lakia. Ranganathanin lait menevät seuraavasti: 1. Kirjat ovat käyttöä varten. 2. Jokaiselle lukijalle hänen tarvitsemansa kirja. 3. Jokaiselle kirjalle lukija. 4. Säästä lukijan aikaa, aika on arvokasta, aika on rahaa. 5. Kirjasto on kasvava organismi (Ranganathan 1961, 53). Ensimmäinen kohta Ranganathanin laissa tarkoittaa kirjastojen kokoelmatyössä sitä, että kirjastojen kirjoja ei ole tarkoitettu hyllyjen koristeiksi, vaan niitä hankitaan asiakkaiden luettaviksi. Jos jotakin kirjaa ei lainata ollenkaan, eikä ihmisiä saada kiinnostumaan sen lainaamisesta, niin se kannattaisi poistaa. Toinen ja kolmas kohta laissa viittaavat siihen,

että kirjastojen kokoelmien täytyy olla monipuolisia, jotta ne vastaisivat asiakkaiden tarpeita ja toiveita. Esimerkiksi opiskelijoille pitäisi olla opiskelemisessa käytettäviä kirjoja, koululaisille soveltuvia kertomakirjallisuus- ja tietokirjoja, aikuisia kiinnostavia kirjoja sekä erityisaineistoa niitä tarvitseville, kuten selko- ja äänikirjoja. Neljäs kohta voidaan käsittää sillä tavalla, että kirjaston työntekijöiden on tunnettava kirjastojen kokoelmat sen verran hyvin, että he osaavat ohjata asiakkaat heidän haluaminsa kirjojen luokse. Kun kirjastojen työntekijät tuntevat hyvin kokoelmat, he pystyvät autamaan asiakkaitaan paremmin. Viides kohta Ranganathanin laissa viittaa sekä kokoelmiin että muihin kirjastojen palveluihin, jotka muokataan ja kehitetään asiakkaiden tarpeiden mukaisiksi.

Muuttuva kokoelma ylläpitää asiakkaiden mielenkiintoa ja tuo heille esille uusia mahdollisia lukukokemuksia. Myös kirjaston muut palvelut muokkautuvat vastamaan asiakkaiden tarpeita ja mielenkiintoa. Kirjastoissa esimerkiksi järjestetään työpajoja tabletin käytön opastamiseksi. Vaikka Ranganathanin lait kehitettiin jo 1960-luvulla, niitä noudatetaan edelleen kirjastoalalla, koska lait tukevat nykyaikais-takin kirjastotyötä. Esimerkiksi Ranganathanin lain toinen kohta, *Jokaiselle lukijalle hänen tarvitsemansa kirja*, voidaan löytää Kirjastolakiin kirjoitettuna, koska yksi kirjastojen tehtävistä on tarjota ihmisille pääsy heidän tarvitsemiinsa erilaisiin aineistoihin ja tietolähteisiin. Kirja-aineiston lisäksi Ranganathanin lait soveltuvat myös muihin kirjaston aineistoihin, koska kirjojen tavoin muutkin aineistot, kuten CD-levyt ja DVD-elokuvat, on hankittu kirjastoihin asiakkaita varten ottaen huomioon heidän mahdolliset tiedontarpeensa sekä toiveensa. Elokvien hankintaan vaikuttavat lisäksi esimerkiksi lisenssioikeudet.

Kirjastojen kokoelmien on oltava hyvin valittuja, monipuolisia ja ajantasaisia, jotta ne vastaisivat mahdollisimman hyvin asiakkaiden tarpeisiin. Kirjastojen asiakkaiden on myös hyvä tietää toimenpiteistä ja palveluista, joiden avulla asiakkaat saisivat halutessaan niitä aineistoja, joita ei ole saatavilla asiakkaan lähimmästä kirjastosta. Näitä palveluja ovat esimerkiksi kaukolainaukset, kirjastojen väliset lainaukset sekä hankintaehdotuksien tekeminen (Lovio & Tiihonen 2005, 42). Maininnat näistä toimenpiteistä ovat yleensä löydettävissä kirjastojen verkkosivuilta, mutta kirjastonhoitajat ehdottavat kirjan tai muun aineiston lainaamista toisista kirjastoista asiakaspal-

velutilanteiden yhteydessä, jos asiakkaan etsimää aineistoa ei löydy hänen lähikirjastostaan. Myös hankintaehdotuksiin tarvittava verkkolomake löytyy yleensä kirjastojen verkkosivuilta.

Kokoelmatyö on kirjaston aineistojen identifioimista, niiden hankintaa sekä hankintoja koskevia neuvotteluja, sovitteluja, lisensoimista, budjetoimista ja hankintoihin osallistuvien työntekijöiden keskinäistä kommunikoimista. Kokoelmatyöhön kuuluu myös painettujen sekä elektronisten aineistojen ja eri alojen tietoa edustavien aineistojen tasapainoinen hankkiminen. Ennen kaikkea kirjaston kokoelma on merkinnyt tiedon organisoimista ja sen löytyvyyden helpottamista kirjastojen palveluiden käyttäjille (Wilén & Kortelainen 2007, 10). Lisäksi yksi kokoelmatyön osa on aineistojen kunnon tarkistaminen sekä järjestäminen, poistojen, siirtojen, huonokuntoisten aineistojen korjaamisen ja uusien kappaleiden hankkimisen päättäminen sekä sen organisointi, miten nopeasti palautukset saadaan takaisin hyllyihin, miten paljon aineistoa on kadonnut ja miten nopeasti uudet aineistot saadaan hyllytettyä. (Wilén & Kortelainen 2007, 18.)

Kokoelmatyön tärkein tehtävä on, että kirjastot hankkivat monipuolisesti erilaisia aineistoja, eivätkä vain esimerkiksi yhtä kirjaa yhdestä tietystä aiheesta. Monipuolisuuden tavoittelemisesta huolimatta aivan kaikkia aineistoja ei saada hankituksi, koska kirjastojen rahat eivät riitä kaiken aineiston hankkimiseen, eikä kirjastoissa ole tilaa niille, vaikka lisätilaa saadaankin tekemällä poistoja. Lisäksi on selvitettävä, millainen aineisto kiinnostaa tai voisi kiinnostaa kirjaston asiakkaita ja onko aineistoa saatavilla muista lähikirjastoista. Kaikkien näiden toimenpiteiden ja työvaiheiden organisoimiseksi laaditaan kokoelmapolitiikka, joka toimii suunnan näyttäjänä kokoelmatyötä suorittaessa.

Peggy Johnson (2004, 310 – 311) on esittänyt kokoelmatyöhön liittyviä terminologisia määritelmiä. Ensimmäinen näistä määritelmistä on kokoelmien kehittäminen. Kokoelmien kehittäminen tarkoittaa yleisesti ottaen kirjastokokoelmien kehittämiseen liittyviä toimintoja, joiden tarkoitus on vastata kirjastolaitoksen prioriteetteja, käyttäjien tiedontarpeita ja kiinnostuksen kohteita. Pääasioita ovat aineiston valitseminen, kehittämispolitiikan laatiminen sekä koordinointi, tiedon tarpeiden analysointi, kokoelmien käyttötutkimukset sekä analysointi, budjetin hallinta, suhteet käyttäjiin ja resurssien jakosuunnitelma muiden kirjastojen kanssa.

Toinen määritelmä on kokoelmien arviointi. Systemaattinen tarkastelu, jonka tarkoitus on määritellä ovatko kokoelmat tarpeeksi hyviä. Arvioinnin pyrkimys on tutkia kokoelmia joko itseisarvoina tai verrattuna muihin kokoelmiin. Arviointi voi myös tarkoittaa kokoelmien kvalitatiivista tai kvantitatiivista mittaamista suhteessa siihen määrään, jolla kokoelmat pystyvät tyydyttämään kirjastojen päämäärät ja asiakkaiden tarpeet. (Johnson 2004, 311.)

Kolmas määritelmä on kokoelmien hallinta. Kyseisestä määritelmästä tuli kokoelmien kehittämisen yläkäsite 1980-luvulla. Kokoelmien hallinta on eräänlainen kokoelmien kehittämisen laajennus, joka koskee päätöksentekoa aineiston siirtämisestä varastoon, karsimisesta, tilauksien lopettamisesta ja aineistojen säilyttämisestä. Monesti termejä 'kokoelmien hallinta' ja 'kokoelmien kehittäminen' käytetään synonyymeina tai toisilleen vaihtoehtoisina käsitteinä. (Johnson 2004, 311.)

Nämä määritelmät kuvaavat hyvin sekä kirjastojen kokoelmatyötä että toimintaperiaatteita. Kirjastot pyrkivät rakentamaan kokoelmiaan niin, että ne vastaavat asiakkaidensa tarpeita niin hyvin kuin on mahdollista. Tämä edellyttää sitä, että vanhat ja lainaamattomat aineistot siirretään hyllyistä varastoon tai poistetaan ja korvataan uudemmilla aineistoilla. Kokoelmatyöhön myös sisältyy paljon päätösten tekoa, kun joudutaan miettimään muun muassa mitä aineistoja hankitaan, riittävätkö budjetin rahat, mitä poistetaan hyllyistä ja onko kyseisen aineiston hankkiminen edes tarpeellista. Kokoelmia arvioidaan esimerkiksi lainauslukujen tai asiakkaiden mielipiteiden perusteella. Saadut arviontitulokset otetaan huomioon uutta kokoelmapolitiikkaa laadittaessa ja uutta aineistoa hankittaessa tai vanhaa aineistoa poistaessa.

Valinta on luonnollinen osa kokoelmatyötä. Valintaan liittyvät päätökset tehdään Ross Atkinsonin (1984, 114) mukaan pääasiassa kolmen kontekstin perusteella. Nämä kontekstit ovat 'arkistollinen' eli se mitä kokoelmassa on jo, 'yhteisöllinen' eli ymmärrys ja tietous käyttäjien tarpeista sekä 'temaattinen' eli valitsijan tietous siitä, millaista kirjallisuutta erilaisista aihealueista on julkaistu. Se, mikä konteksteista vaikuttaa eniten valintapäätöksiin, riippuu siitä, mitä konteksteja valintojen tekijät painottavat eniten. Valintatyön lopputulos näkyy vasta kokoelmassa (Wilén & Kortelainen 2007, 65). Toisaalta Charles Schwartzin (1989, 337) mielestä edellä mainitut kolme kontekstia edustavat jälkikäteen muodostettuja yleistyksiä, eivätkä ne siis

auta aineistojen valitsemisessa. Kun kirjastojen työntekijät tietävät millaisia kirjastojen kokoelmat ovat, he myös tietävät millaista aineistoa heidän kannattaa hankkia kokoelmia täydentämään tai korvaamaan vanhentuneita aineistoja. Kirjaston asiakkaiden tarpeiden tietäminen puolestaan auttaa kirjaston työntekijöitä hankkimaan sellaista aineistoa, jonka he tietävät kiinnostavan asiakkaita. Myös julkaistujen teosten ja niiden aihealueiden tunteminen auttavat kokoelmatyössä, koska silloin työntekijät tietävät millaista aineistoa he ovat hankkimassa ja olisiko aineistolla kysyntää kirjastossa. Näitä 'jälkikäteen muodostettuja yleistyksiä' voisi siis ajatella osana kokoelmatyön kehittymistä.

Curt Hollemanin (2000, 707) mukaan kirjastoihin valittavien aineistojen peruskriteerit ovat laatu, relevanssi eli merkitys kirjastojen kannalta, aineistojen esteettiset sekä tekniset ominaisuudet ja aineistojen hinnat. Muita tärkeitä kriteereitä ovat sisältöjen tarkkuus, aineistojen tuoreus, julkaisujen tarkoituksenmukaisuudet sekä merkitykset kirjastojen kannalta ja aineistojen laajuudet sekä syvyydet. Holleman sanoo, että tarkoituksenmukaisuus ja merkitys ovat itsestäänselvyyksiä aineistoja valitessa. Nämä kaikki kriteerit ovat olennaisia hankintojen suhteen.

Kirjastojen aineistojen täytyy totta kai olla laadukkaita, sisällöltään tarkkoja sekä tuoreita, jotta ne tarjoaisivat asiakkaille heidän tarvitsemansa ajantasaista informaatiota. Vanhentuneesta aineistosta ei välttämättä ole hyötyä asiakkaille, elleivät he tarkoituksella halua vanhempaa aineistoa, esimerkiksi historiallista tutkimusta varten. Lisäksi on otettava huomioon, millainen merkitys aineistolla olisi kirjastolle, jos se hankittaisiin? Olisiko aineiston hankkimisesta hyötyä kirjastolle esimerkiksi sellaisena aineistona, jonka asiakkaat haluaisivat? Aineiston sisältö ja sen tuoma mahdollinen hyöty eivät ole ainoat huomioon otettavat asiat, vaan aineistoa hankittaessa on otettava huomioon myös sen hinta. Onko aineisto sen hintainen, että sen hankkiminen olisi tarpeeksi järkevää budjetin kannalta? Entä salliiko budjetti hankinnan, jos sitä pitäisi hankkia useampi kappale? Siksi hankinnan aikana on tärkeää muistaa, paljonko hankintoihin on varattu rahaa ja että hankintojen hinnat eivät ylitä tätä rahasummaa.

Hollemanin (2000, 709) mukaan kirjastojen kokoelmat sekä palvelut kärsivät, jos kirjastonhoitajat tai muut kokoelmasta vastaavat eivät tee päätöksiä hankittavasta aineistosta, vaan antavat olosuhteiden tehdä päätöksiä puolestaan. Kirjoja valitessa

tilattavaksi on otettava huomioon, onko se kirjastoille tarkoituksenmukainen eli tukeeko kirjan lisääminen kokoelmaan kirjaston toimintatavoitteita, esimerkiksi auttaako se oppimisessa tai tarjoaako se tarpeellista tietoa, erottuuko kirja tarpeeksi muista samaa aihetta käsittelevistä kirjoista, tullaanko kirjaa todennäköisesti käyttämään ja onko se hintansa väärsti. Edellä mainittuja asioita voidaan miettiä myös muuta aineistoa hankkiessa. Miksi jonkin yhtyeen levy hankitaan? Millä tavoilla hankittava peli auttaa kirjaston toimintatavoitteissa? Onko jonkin elokuvan lisenssin hankkiminen taloudellisesti järkevää? Hankintojen tekeminen edellyttää paljon miettimistä kirjastojen työntekijöiltä. Asiaan liittyvää päätöksentekoa voisi helpottaa kehittämällä työntekijöitä tutustumaan kirjaston kokoelmapolitiikkaan sekä toiminta-ajatukseen, ottaa huomioon asiakkaiden mahdolliset kiinnostuksen kohteet ja nykyajan tapahtumat, mitkä saattaisivat herättää tiedonhalua asiakkaissa.

2.2 Kirjastojen kokoelma ja kokoelmien kehittämispolitiikka

Kirjastojen kokoelmapolitiikka määrittelee kirjastojen tavoitteet muun muassa aineistojen hankkimiseen ja palveluiden tarjoamiseen. Kokoelmapolitiikan avulla kirjastojen työntekijät pystyvät valitsemaan sellaiset aineistot, joiden he tietävät sopivan kirjastojen tavoitteisiin. Holly Hibner ja Mary Kelly (2013, 99 – 100) esittivät esimerkin koskien äänikirjojen valitsemista. Esimerkin mukaan äänikirjojen hankkimisesta vastaava työntekijä päättää, että hänen kannattaisi hankkia kysytyjä aineistoja bestseller-listoilta ja klassikoita. Lisäksi hän valitsee myös vieraita kieliä opettavia äänikirjoja ja tunnettuja tietokirjallisuusaineistoja. Matkustamiseen, lääketieteen ja oikeudellisiin tietoihin liittyviä äänikirjoja ei hankita niiden lyhyen varastointiajan vuoksi. Esimerkin perusteella voitiin määritellä äänikirjojen valinnan huomion arvoiset yksityiskohdat, joiden mukaan kannattaisi valita ajankohtaisia ja kysytyjä kertoma- ja tietokirjallisuusaineistoja sekä klassikkoja, joita ei ole lyhennetty. Sen sijaan aineistojen, joihin odotetaan jatko-osia tulevaisuudessa tai joiden sisältämien tietojen tiedetään vanhenevan nopeasti, hankkimista ei kannata asettaa etusijalle. Vaikka esimerkki käsittelee äänikirjojen hankkimista, esimerkissä esitettyjä yksityiskohtia voidaan käyttää myös kirjojen hankkimisessa. Ajankohtaiset ja julkisuutta saaneet kirjat kiinnostavat asiakkaita, joten niiden hankkiminen on järkevää. Nopeasti vanhenevia aineistoja puolestaan ei kannata hankkia juuri niiden sisältämien

tietojen nopean vanhenemisen vuoksi ja myös kirjastojen rajallisten hyllytilojen vuoksi. Kirjasarjoja tietenkin kannattaa hankkia, mutta kirjaston työntekijöiden on oltava varmoja, että niiden hankkiminen on kannattavaa esimerkiksi ottamalla huomioon sarjan mahdollisen suosion asiakkaiden keskuudessa ja saadaanko sarjan kaikki osat mahtumaan kirjastojen hyllyihin.

Kokoelmien kehittämisspolitiikka on kirjastojen luoma dokumentti, jota käytetään suunnittelu- ja viestintävälineenä sekä kirjastojen sisällä, kuten henkilökunnalla, että ulkopuolella, esimerkiksi asiakkaille. Dokumentti on olemassa joko kirjoitettuna dokumenttina tai niiden henkilöiden tiedossa, jotka ovat vastuussa kokoelmien aineistojen valitsemisesta. Kokoelmien kehittämisspolitiikan avulla ohjeistetaan aineistojen hankkimista ja estetään yksittäisten henkilöiden innostuksia hankkia kokoelmiin saattamia aineistoja. (IFLA 2001, 2.)

Kokoelmien kehittämisspolitiikan päätehtäviin kuuluu kokoelmien hallinnan- ja kehittämisen käytäntöjen kuvaileminen kirjaston palveleman yhteisön tarpeita heijastaen ja kirjastojen henkilökunnille, hallintoviranomaisille, asiakkaille sekä muille kokoelmien alojen ja ulottuvuuksien määrittelemisen sekä kokoelmien tiedonalojen, kokoelmiin otettavien ja ei-otettavien formaattien tunnistaminen. Lisäksi kehittämisspolitiikka tarjoaa kokoelmista vastaaville kirjastojen työntekijöille välineet johdonmukaisuuden saavuttamiseksi kokoelmien aineiston valinnassa sekä karsinnassa ja kohdentaa kirjastojen varat palvelemaan kirjastojen päämääriä sekä asiakkaiden tarpeita. Se toimii myös mittatikkuna, jonka avulla arvioidaan kokoelmien menestys kirjaston päämäärien saavuttamisessa. (ALA 1996, 2.)

Kehittämisspolitiikka myös tarjoaa olennaisia tietoja ulkoisen sekä sisäisen budjetin valmistamiseen ja kirjaston varojen kohdentamista varten. Se toimii perusteena, jonka avulla tunnistetaan sopivat alueet kaukolainapalveluja sekä kokoelmayhteistyötä varten ja dokumentoidaan alueet, joilla on kirjastojen välisiä yhteistyöohjelmia. Kaiken lisäksi se selventää kirjaston asemaa elektronisessa muodossa olevien teosten ja fyysisten teosten muodostamassa yhdistelmässä. Kehittämisspolitiikan tehtäviin kuuluu lisäksi vakiinnuttaa hyödylliset luettelointia ohjaavat, taannehtivaa konversiota ja aineistojen säilyttämispäätöksiä ohjaavat prioriteetit. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kehittämisspolitiikan dokumenttiin on tallennettu muun muassa

hyödylliset aineistojen luettelointi- ja säilyttämissäännöt, joita voidaan käyttää myöhemmin uutta aineistoa luetteloidessa ja poistoja tehdessä (ALA 1996, 3). Tosin sanoen, kokoelmien kehittämissä politiikka toimii pohjana kirjastojen kokoelmatyölle. Sen avulla määritellään, millaista kokoelmapolitiikkaa kirjastoissa noudatetaan, kuinka kirjaston kokoelmia hallitaan sekä millaisia käytäntöjä kirjastossa noudatetaan. Edellä mainittujen asioiden lisäksi kehittämissä politiikan dokumenttia voitaisiin käyttää myös koulutustarkoituksessa, kun uutta työntekijää tutustutetaan kirjaston töihin.

Peter Clayton sekä G. E. Gorman (2001, 19, Wilénin & Kortelaisen 2007, 89, mukaan) ovat esittäneet kysymyksiä, joiden vastaukset muodostavat kokoelmien kehittämissä politiikan. Nämä kysymykset ovat:

- Miten aineistojen valintapäätökset tehdään?
- Miten aineistoja hankitaan?
- Mitä aineistoja säilytetään?
- Mitä aineistoja siirretään varastoon tai poistetaan?

Ensimmäinen kysymys koskee aineistojen valintapäätöksiä. Kysymyksen avulla selvitetään millä tavoilla valintapäätöksiä tehdään ja mitkä asiat vaikuttavat valintapäätöksiin. Yleensä tähän kysymykseen vastataan, kun kokoelmapolitiikkaa ryhdytään suunnittelemaan. Toisessa kysymyksessä pohditaan, miten aineistoja hankitaan. Kirjastot tekevät yleensä tilaukset verkkokaupan kautta tai lähettämällä toimittajalle listan halutuista aineistoista. Kolmas ja neljäs kysymys puolestaan liittyvät aineistojen säilyttämiseen, varastointiin ja poistoon. Kysymyksissä mietitään, mitkä aineistot kannattaa pitää hyllyissä, mitkä voisi siirtää kirjaston varastoon ja mitkä pitäisi poistaa varastosta. Kirjastoilla on erilaisia periaatteita, joilla määritellään aineistojen säilyttäminen ja siihen vaikuttavat muun muassa aineiston ikä ja se, kuinka kysyttyä aineisto on. Kuten valintapäätökset, myös säilyttämiseen liittyvät asiat ovat määriteltä kirjaston kokoelmapolitiikkaan.

Kehittämissä politiikan valmistaminen, läpikäyminen sekä uusiminen ovat jatkuva prosessi, koska kirjastojen palvelemat yhteisöt, tuotetut tieto- ja taloudelliset resurssit muuttuvat jatkuvasti. Mikään kehittämissä politiikka ei korvaa hyvää kokoelmien kehittä-

tämistä ja hallintaa. Riippumatta siitä kuinka hyvin ja yksityiskohtaisesti kehittämissä politiikka on kirjoitettu, henkilökohtainen harkinta ja arvostelukyky ovat välttämättömiä kokoelmien kehittämisessä (Johnson 2004, 73). Tämä toimii järkevänä perusteena kirjaston kehittämissäpolitiikan säännölliselle päivittämiselle, koska monet asiat saattavat muuttua ajan myötä, esimerkiksi kunnan väestömäärä tai kirjaston rahoitus. Siksi on tärkeää, että kirjastot pysyvät tilanteiden tasalla ja että kirjaston palvelut toimivat sekä muokkaantuvat vastaamaan muuttuneen tilanteen tarpeita. Kirjaston työntekijät voisivat selvittää kunnan tilanteen esimerkiksi lukemalla uutisia, käymällä läpi kunnan verkkosivuja ja tutkimalla Tilastokeskuksen tilastoja. Löytämäänsä tietoja työntekijät voivat sitten soveltaa uutta kehittämissäpolitiikkaa suunnitelmassa.

2.3 Lasten- ja nuortenosaston kirja-aineistot

Lapsille ja nuorille hankittujen aineistojen tavoitteena on tutustuttaa kirjaston palveluita käyttäviä lapsia ja nuoria erilaisiin kirjaston hankkimiin aineistoihin, kuten kirjoihin ja musiikkiin, tarjota tietolähteitä koulutehtäviä varten ja mahdollisesti houkutella heitä tekemään hankintaehdotuksia (Alameri-Sajama 2007, 120 – 121). Lasten- ja nuortenosastojen yksi pääasiallinen tehtävä on tarjota nuorille kiinnostavia aineistoja sekä houkutella heitä kirjastoon, mutta lasten- nuortenosastojen aineistot kiinnostavat myös aikuisia. Vaikka lastenkirjoja lasten lisäksi lukevat ja lainaavat erityisesti lasten vanhemmat sekä lasten parissa työskentelevät ammattilaiset, aikuiset voivat lukea ja lainata lasten- ja nuortenkirjoja myös omaksi ilokseen.

Lapsille ja nuorille on tarjottava monipuolinen kirjakokoelma, mistä löytyisi kaikenikäisille sopivaa luettavaa. Kokoelman on sisällettävä muun muassa kuvakirjoja, huumoria sekä erilaisiin elämäntilanteisiin liittyviä kirjoja, runoja ja sähköisessä muodossa olevaa luettavaa. Kokoelman täytyy olla monipuolinen, jotta se kehittäisi lasten luku- sekä kirjoitustaitoja ja auttaisi heitä muodostamaan omat käsityksensä maailmasta (Higgins 2007, 67 – 71). Suomessa julkaistaan joka vuosi satoja tieto-, runo- ja kertomakirjallisuuskirjoja eri-ikäisille lapsille, joten kirjastoilla on melkoisesti valinnanvaraa kirjojen hankinnan suhteen. Vaikka kaikkia julkaistuja kirjoja ei voidaakaan hankkia, kirjastojen on kuitenkin hankittava erilaisia aiheita käsitteleviä ja eri-

ikäisille tarkoitettuja kirjoja, joista lapset sekä aikuiset voivat lainata sopivimmat ja kiinnostavimmat. (Heikkilä-Halttunen 2015, 145 – 146.)

Kuitenkaan pelkkä aiheiltaan monipuolinen kokoelma ei riitä, vaan kirjojen täytyy olla myös formaateiltaan erilaisia, koska kaikki eivät pysty lukemaan painettuja kirjoja. Esimerkiksi asiakkaille, joilla on vaikeuksia lukea näkövamma vuoksi, pitäisi hankkia koskettelu- ja äänikirjoja. Niille asiakkaille puolestaan, joilla on vaikeuksia tekstin ymmärtämisen ja lukemiseen keskittymisen kanssa, pitäisi hankkia selkokirjallisuutta (Heikkilä-Halttunen 2015, 88 – 89). Monipuolinen kirjakokoelma ei ole vain opettava ja viihdyttävä, vaan se toimii myös eräänlaisena houkuttimena, jonka avulla saadaan nuoria asiakkaita käyttämään kirjaston palveluita. Kun kirjaston kokoelmista löytyy niitä kirjoja, joita lapset ja nuoret etsivätkin, se antaa kirjastoista ammattimaisen ja luotettavan mielikuvan. Tärkeintä on kuitenkin, että monipuolinen kokoelma harjoittaa lasten lukutaitoja, tutustuttaa heidät kirjallisuuteen ja tarjoaa heille apua tosielämän tilanteisiin sekä väylän mielikuvituksen maailmoihin lasten yksilölliset piirteet huomioon ottaen.

Carol Lynch-Brown ja Carol Tomlinson (2005, Higginsin 2007, 89 – 90, mukaan) ovat antaneet ohjeita kuvakirjojen hankkimisesta kirjastojen kokoelmiin. Ohjeiden mukaan varsinkin rasistisia, etnisesti sekä seksuaalisesti stereotyyppisiä aineistoja on vältettävä. Lisäksi kirjoissa käytettävän kielen on oltava monipuolista, mutta ei vaikeaselkoista. Lasten kirjoja valitessa kokoelmiin on myös otettava huomioon, että ne sisältävät houkuttelevia kuvituksia, mielenkiintoisen juonen, hyödyllistä ja ymmärrettävää informaatiota, huumoria sekä yllätyselementtejä (Higgins 2007, 91 – 92). Vaikka nämä ohjeet ovatkin alun perin tarkoitettu kuvakirjojen hankkimista varten, niitä voidaan soveltaa myös muiden lasten- ja nuortenkirjojen hankkimiseen, koska myös lapsille ja nuorille suunnatun kertomakirjallisuuden on oltava lukijoiden mielenkiintoa herättäviä. Jos kirjat ovat liian samanlaisia, ne menettäisivät asiakkaiden kiinnostuksen ja sen myötä kirjasto menettäisi myös asiakkaitaan. Rasistiset ja etnisesti sekä seksuaalisesti stereotyyppiset aineistot puolestaan antavat ei-toivotun mielikuvan nykymaailmasta ja aiheuttaisivat tulevaisuudessa vaikeuksia niitä omaksuneille lapsille, koska nyky-yhteiskunnassa pyritään toimimaan tasa-arvoisesti. Monipuolisen kielen avulla nuoret lukijat oppivat sekä uusia sanoja että uusia tapoja ilmaista itseään sanallisesti. Monipuolisuuden lisäksi tekstin on oltava myös

ymmärrettävää, jotta asiakkaat saisivat muodostettua lukemastaan selkeän kokonaiskuvan. Kaikkien edellä mainittujen asioiden lisäksi myös kirjojen huumori on tärkeää, koska sen tarkoitus on viihdyttää lukijoita. On tärkeää, että kirjojen lukeminen on hauskaa.

2.4 Esimerkinä Seinäjoen kaupunginkirjaston kokoelmapolitiikka 2017 lasten- ja nuortenkertomakirjallisuuskirjojen osalta

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston kokoelmapolitiikka perustuu kirjastolain kuudenteen pykälään sekä kirjaston omaan toiminta-ajatukseen. Kokoelmapolitiikan tarkoitus on ohjeistaa kirjaston työntekijöitä kokoelman aineiston valitsemisessa sekä selventää heille kirjaston painotuksia hankinnan ja varastoinnin suhteen (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 2017, 5). Kirjastolain kuudes pykälä sisältää yleisiltä kirjastoilta vaaditut tehtävät, kuten pääsyn kirjaston hankintaan aineistoihin ja tietoon, lukemisen edistäminen sekä tilojen tarjoamisen opiskeluun ja harrastamiseen. (Kirjastolaki 2016/1492, 6 §.)

Kirjastoon hankittavien lasten- ja nuortenkirjojen tarkoitus on edistää lasten ja nuorten lukuharrastuksia, kielellistä kehittymistä sekä mielikuvitusta ja laajentaa heidän tietopiiriään (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 2017, 22, 26). Lapsille ja nuorille pyritään hankkimaan monipuolinen kirjakokoelma, joka sisältäisi sekä kotimaisia että ulkomaisia kirjoja ja eri kertomakirjallisuuden lajeja edustavia teoksia, mutta kotimaiset kertomakirjallisuuskirjat ovat hankintoja tehdessä etusijalla. Muiden kirjojen lisäksi kirjasto pyrkii myös hankkimaan vähälevikkisempää kirjallisuutta (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 2017, 15). Eri-ikäisille lapsille hankitaan heidän iälleen sopivia, ajantasaisia kirjoja, sekä kertomakirjallisuutta että kuvakirjoja, ja lisäksi kaikki tarjolla olevat erityisaineistot, esimerkiksi koskettelukirjat ja selkoaineistot. Rasistisia tai syrjiviä kirjoja ei hankita, eikä myöskään tarra- tai lelukirjoja. Yleensä kirjoja hankitaan yksi tai kaksi kappaletta, mutta jos kyseessä on suosittu kirja, niitä voidaan hankkia jopa viisi kappaletta (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 2017, 22 – 23). Esimerkiksi koululuokkia varten Seinäjoen

kaupunginkirjasto hankkii kirjoja ja klassikoita useamman kappaleen verran. Nuorille aikuisille hankitaan myös aikuisille suunnatun kirjallisuuden klassikoita. (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 2017, 26.)

Vaikka suomenkielinen kirjallisuus onkin hankinnoissa etusijalla, kirjastoon hankitaan myös vieraskielistä kirjallisuutta. Vieraskielisen kirjallisuuden hankkiminen rajoittuu suurimmaksi osaksi suurimpiin kielialueisiin, esimerkiksi Englantiin, Saksaan ja Ranskaan, mutta hankintoja tehdessä on myös otettava huomioon kirjaston alueella asuvien vieraskielisten asiakkaiden kieliin liittyvät tarpeet sekä eri kielten kysyntä. Lisäksi, jos mahdollista, kirjastoon voidaan myös hankkia kotimaisten kirjailijoiden teosten käännöksiä. (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 2017, 15.)

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston kokoelmapolitiikka on yksityiskohdainen dokumentti, jonka mukaan aineiston hankinnan tärkeimpiä asioita ovat aineistojen kotimaisuus, monipuolisuus sekä asiakkaiden yksilöllisten ominaisuuksien huomioon ottaminen. Lisäksi se toimii aineistojen hankkimisen, varastoimisen ja poistamisen suuntaa antavana ohjeena niille työntekijöille, jotka ovat vasta aloittaneet kirjastossa työskentelemisen. Kokeneemmat työntekijät ovat varmasti jo omaksuneet kirjaston kokoelmapolitiikkaan liittyvät hankintaperiaatteet, ellei hankintaan ole tullut huomattavia muutoksia. Kokoelmapolitiikassa painotetaan selkeästi, että kirjoja hankitaan Ranganathanin (1961, 53) lain ensimmäisen osan mukaan käyttämistä varten, oli käyttötarkoitus sitten opettaminen tai viihdyttäminen. Dokumentissa ei kuitenkaan kerrota, kuinka Seinäjoen kaupunginkirjasto saisi tietoja kaupungin väestörakenteesta ja miten saatuja tietoja hyödynnettäisiin aineiston hankinnassa. Oletus on, että asiassa hyödynnetään kirjaston yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa tutkimalla silmämääräisesti vierailijaryhmien koostumuksia, lapsilta, nuorilta sekä heidän huoltajiltaan saatuja palautteita ja hankintaehdotuksia läpikäymällä sekä kirjaston työntekijöiden asiakastuntemusta lainattujen kirjojen perusteella. Mitä vieraskielisten aineistojen hankkimiseen tulee, on ymmärrettävää, että hankinnat rajoittuvat vain suurimpiin kielialueisiin, koska kouluissakin on vain rajallinen määrä opetettavia kieliä. Harvinaisemmista kielistä kiinnostuneet asiakkaat saavat toivomaansa aineistoa kaukolainauspalvelun avulla.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Tutkimusongelma

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on selvittää kuinka yleiset kirjastot hankkivat kirjaineistojaan. Lisäksi selvitetään millä perusteilla kirjastot valitsevat tai jättävät valitsematta kirjoja kokoelmaansa lukuisten uusien kirjojen joukosta ja kuinka kirjastojen asiakkaat voivat omalta osaltaan vaikuttaa kirjojen hankkimiseen.

Keskityn tutkimuksessani lapsille ja nuorille suunnatun kertomakirjallisuuden hankkimiseen ja hankintaan vaikuttavien asioiden tutkimiseen, koska haluan selvittää hankintoihin vaikuttavia syitä.

Aiheen tutkimisessa käytetään kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja opinnäytetyötä varten suunniteltua Webropol-kyselyä, joka lähetettiin eri puolella Suomea sijaitsevien yleisten kirjastojen hankintojen kanssa työskenteleville työntekijöille.

3.2 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä on tutkimusmenetelmä, jonka avulla tutkitaan aihetta, josta ei ole aikaisempaa tutkimusmateriaalia. Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä selvitetään muun muassa mistä tutkittavat asiat koostuvat ja mitkä yksityiskohdat voivat vaikuttaa niihin. Tutkittava asia koostuu tekijöistä ja niiden välisistä suhteista (Kananen 2010, 41). Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän erityispiirre on, että menetelmää käyttävä tutkija ei pyri löytämään totuutta tutkittavasta asiasta, vaan muodostaa tutkittavasta asiasta tulkintoja. (Vilkkä 2015, 120.)

Toisin kuin kvantitatiivisessä eli määrällisessä tutkimusmenetelmässä, kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä tutkimusaineiston määrällä ei ole paljoakaan merkitystä, mutta sen sijaan aineiston laatu on tärkeää tutkimuksen kannalta. Tämä johtuu siitä, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytettävän aineiston tavoitteena on toimia tutkittavan asian ymmärtämisen apuvälineenä. (Vilkkä 2015, 150.)

Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käytettäessä nuodatetaan yleistä tutkimuksen prosessikaaviota. Tutkiminen alkaa tutkimusongelmasta ja sen määrittelemisestä. Sen jälkeen tutkija muodostaa tutkimuskysymykset, joihin hän etsii vastauksia hankkimastaan aineistosta. Seuraava vaihe on tiedonkeruu, jolloin tutkija tekee tutkittavaan aiheeseen liittyvää tiedonhankintaa, esimerkiksi hankkimalla aiheesta kertovia materiaaleja tai tekemällä aiheeseen liittyvän kyselytutkimuksen. Tiedonkeruun jälkeen suoritetaan analyysivaihe, jonka aikana tutkija analysoi saamiaan vastauksia ja löytämiään tietoja. Sitten on vuorossa tutkimuksen viimeinen vaihe eli tulkintavaihe. Tämän vaiheen aikana tutkija tekee tutkimukseen liittyvät johtopäätökset ja päättää tutkimuksen. (Kananen 2010, 36.)

3.3 Verkkokysely

Kyselytutkimus on tutkimusmenetelmä, jonka avulla tutkimuksen aihetta selvitetään tekemällä kysely, joka annetaan valituille ihmisille vastattavaksi. Kyselytutkimuksen avulla siis selvitetään ihmisten mielipiteitä ja kokemuksia kyselyn aiheesta. Kyselytutkimus voidaan tehdä joko paperilomakkeella tai netissä täytettävänä verkkokyselynä. Tämän opinnäytetyön tekemisessä on käytetty verkkokyselyä.

Verkkokyselyillä on paperiseen kyselylomakkeeseen verrattuna joitakin etuja. Yksi näistä eduista on visuaalisuus. Verkkokysely voidaan tehdä monipuoliseksi ja vastaajien silmiä miellyttäväksi ja kyselyyn voidaan liittää ääni- ja videotiedostoja kysymysten selventämiseksi. Verkkokyselyn visuaalista ilmettä suunnitellessa on kuitenkin pysyttävä kohtuudessa, koska kaikki yksityiskohdat eivät välttämättä miellytä kaikkia vastaajia. Verkkokyselyjen käyttäminen on myös nopeaa. Verkkokysely voidaan lähettää eri puolelle maata asuville ihmisille paljon nopeammin internetin kautta kuin esimerkiksi lähettämällä kirjeenä. Myös vastaukset saadaan nopeammin. Lisäksi verkkokysely on taloudellinen, kun kyselyn tekijän ei esimerkiksi tarvitse tulostaa useampia paperilomakkeita, ja kyselyyn saatujen tulosten läpikäyminen ei ole yhtä työlästä kuin paperikyselyiden, koska vastauksia ei tarvitse erikseen syöttää tai litteroida, sillä ne ovat jo valmiiksi sähköisessä muodossa. (Valli 2015, 47 – 48.)

Verkkokyselyillä on omat huonot puolensa. Esimerkiksi kyselyihin johtavat linkit eivät välttämättä toimi tai kyselyissä on jokin sen toimintaa haittaava ongelma. Siksi ennen verkkokyselyjen lähettämistä on tärkeää tarkistaa, että kyselyihin johtavat linkit sekä itse kyselyt toimivat ongelmitta. (Valli 2015, 47.)

Opinnäytetyössä käytetty verkkokysely oli suurimmaksi osaksi kvalitatiivinen, mutta osittain myös kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus, koska kyselyyn sisältyi laadullisten kysymysten lisäksi määrällisiä kysymyksiä. Kvantitatiivisella tutkimuksella selvitetään muun muassa tutkittavan aiheen yleisyys vastaajien keskuudessa, esimerkiksi kuinka monta kirjaa asiakkaat keskimäärin lainaavat kirjastosta. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa siis keskitytään enemmän määrään kuin laatuun.

3.4 Opinnäytetyön tutkimuksen suorittaminen

Opinnäytetyön aiheeseen liittyvien vastausten saamiseksi tehtiin verkkokysely, joka lähetettiin 17 yleisen kirjaston työntekijöille.

Tutkimustyö aloitettiin valitsemalla yleiset kirjastot, joiden lastenosaston aineiston kokoelmatyöstä vastaaville työntekijöille voisi lähettää kyselyn. Kirjastot valittiin eri puolelta Suomea ajatellen, että sillä tavalla saataisiin vastauksia erilaisista kirjastoista. Suomen yleisten kirjastojen joukosta valittiin vastaajakirjastoiksi 17 kirjastoa, mitkä olivat Alavuden, Enontekiön, Hämeenlinnan, Inarin, Ison Omenan, Itäkeskuksen, Joensuun, Jyväskylän, Kokkolan, Kouvolan, Kuhmon, Lahden, Lappeenrannan, Oulunkylän, Pyhtään, Turun ja Vaasan kirjastot. Tarkoituksena oli valita eri puolelta Suomea yleisiä kirjastoja, jotka olivat eri kokoisia ja näin saataisiin monipuolisia vastauksia tutkimusaiheeseen liittyen.

Kun vastaajakirjastot oli valittu, laadittiin kysely, joka tehtiin Webropol-ohjelmalla. Kyselyn kysymykset jakautuivat viiteen teemaan, jotka olivat kokoelmapolitiikka, kirjojen sekä vieraskielisten kirjojen valinta ja hankinta, luokkasarjojen hankinta sekä asiakkaiden osallistaminen hankintaan. Kyselyssä kysyttiin kahdenlaisia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja vapaita kysymyksiä. Joihinkin kysymykseen oltiin liittänyt vastaajille mahdollisuus täydentää antamiaan vastauksia.

Kun kysely saatiin valmiiksi, kyselyn linkki lähetettiin sähköpostilla valittujen kirjastojen työntekijöille. Kysely pidettiin auki 6.-17.11.2017, mutta vastauksia saatiin odotettua vähemmän, joten kyselyn vastausaikaa pidennettiin 24.11.2017 asti. Vastausajan jatkamisesta ilmoitettiin niille kirjastoille, jotka eivät olleet vielä vastanneet kyselyyn.

4 TUTKIMUSTULOKSET

17 kirjastosta kahdeksan vastasi kyselyyn. Seitsemän kirjastoa osallistui opinnäyte-työhön vastaamalla tehtyyn kyselyyn ja yksi kirjasto lähetti vastauksensa sähköpos-tiiviestin kautta, koska verkkokyselyn vastausaika ehti umpeutua.

Saatuja tuloksia esitellään jaoteltuna kyselyn teemojen mukaan. Vastaajien ano-nymiteetin suojaamiseksi vastaajakirjastot on merkitty K-kirjaimella ja heidän vas-tausjärjestystään vastaavalla numerolla, esimerkiksi K1, K2, K3, jne. On kuitenkin huomautettava, että vastausten lukumäärän vuoksi tulokset ovat vain suuntaa an-tavia eli niitä ei voi pitää kirjastojen lasten- ja nuortenaineistoja koskevan kokoelma-politiikan koko totuutena. Lisäksi on huomioitava, että sähköpostilla vastaukset lä-hettänyt kirjasto ei vastannut kaikkiin kyselyn kysymyksiin.

4.1 Kirjastojen sijainti ja koko

Kyselyn kaksi ensimmäistä kysymystä eivät liittyneet teemoihin, vaan niiden avulla selvitettiin kirjastojen taustatietoja. Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin, mistä päin Suomea vastaajakirjastot olivat ja toisessa kysymyksessä kysyttiin minkä ko-koisia kirjastot olivat. Yksi vastanneista kirjastoista sijaitsee Varsinais-Suomessa, yksi Keski-Pohjanmaalla, yksi Pohjois-Suomessa, yksi Pohjois-Karjalassa, kaksi Kaakkois-Suomessa, yksi Etelä-Pohjanmaalla ja yksi Uudenmaan maakunnassa. Kuuden kirjaston kahdeksasta kerrottiin olevan suuria ja loput kaksi kirjastoa pie-nempiä.

4.2 Kokoelmapolitiikka

Kokoelmapolitiikka-teemaan kuului viisi kysymystä, joissa kysyttiin, onko kirjastoilla kirjallinen kokoelmapolitiikka, kuinka kauan kokoelmapolitiikan laatiminen kestää, kuinka suuri osa kirjastojen budjetista menee lasten- ja nuortenkirjoihin, millä perus-teilla jokin kirja voidaan jättää hankkimatta sekä millä tavoilla kirjastot voivat arvioida kokoelmaansa.

Seitsemän kirjastoa vastasivat, että heillä on kirjallinen kokoelmapolitiikka, mutta sen laatimiseen käytettävä aika vaihteli. Saatujen vastausten mukaan K1:llä, K3:lla ja K6:lla menee kirjallisen kokoelmapolitiikan laatimiseen yleensä kahdesta kolmeen viikkoon, mutta K5:llä ja K7:llä laatimiseen menee kaksi kuukautta, K4:llä kuusi kuukautta ja K2:lla kauemmin kuin kuusi kuukautta.

Lasten- ja nuortenkirjojen hankintaan kuluva budjettiosuus vaihteli. Vastausten mukaan lasten- ja nuortenkirjojen hankkimiseen menee 20 – 30 prosenttia kirjastojen budjetista, yleensä noin 25 - 27 prosenttia, esimerkiksi K1:llä, K3:lla ja K4:llä menee tämän verran hankintoihin. Lukuja esiintyi myös 20 – 30 prosentin molemmin puolin. K2:lla 10 prosenttia budjettirahoista menee lasten- ja nuortenkirjoihin, K5:llä 30 prosenttia, K7:llä noin 20 prosenttia, mutta K6:lla näihin kirjoihin menee noin 37 prosenttia.

K1:n, K2:n, K3:n, K5:n, K6:n ja K7:n mukaan kirjojen hankkimatta jättämisen yleisimmät syyt ovat muun muassa omakustannekirjojen huono laatu, kirjojen sopimaton sisältö, kuten raaka väkivalta, porno, rasismi sekä voimakas poliittisuus ja uskonnollisuus, kirjojen sisältämät irralliset materiaalit, mahdollisesti liian lyhyt käyttöikä, sopimattomuus kirjastokäyttöön ja se ettei kirjoja lainata. K4:n mukaan asiaan vaikuttavat myös budjetti, kysyntä ja kieli.

Viihdelukemisto, mikä sisältää raakaa väkivaltaa ja pornoa, kirjan käyttöään arvellaan olevan lyhyt, kirjalla ei ole yleistä merkitystä käyttäjille, kirja on hankalan muotoinen ja sisältää irtoavia osia, sarja mikä ei liiku lainassa (K7)

Vastausten perusteella K1, K5 ja K6 mittaavat kirjaston kokoelmien hyvyttä usein tilastojen ja asiakaspalautteiden avulla, mutta K2:n mukaan myös lainausluvut kertovat jotain kirjaston kokoelmien tilanteesta ja K4 kertoi, että kirjastossa arvioidaan kokoelmien laatua seuraamalla kokoelmien ikää ja kiertoa, kehittämällä laadullisia mittareita sekä noudattamalla yleisten kirjastojen laatusuosituksia. K7:n mukaan myös kirjojen kiertonopeudet ja 0-listat ovat olleet hyödyllinen tietolähteitä.

4.3 Kirjojen valinta ja hankinta

Kirjojen valintaan ja hankintaan liittyvään teemaan kuului seitsemän kysymystä. Näiden kysymysten avulla selvitettiin miten ja kuinka usein kirjastot selvittävät asiakkaidensa tyytyväisyyttä kirjaston kokoelmiin, kuinka kirjojen toimittajat valitaan, kuinka usein kirjatilauksia tehdään, mistä etsitään tietoja hankittavista kirjoista, millä perusteilla ulkomaisia kirjasarjoja ja vähemmän tunnettua kirjallisuutta hankitaan sekä miten toimitaan, kun ollaan huomattu, että kokoelmasta on kadonnut kirja.

Asiakastyytyväisyyden selvittämiseen liittyvään kysymykseen tuli monia erilaisia vastauksia. K1 järjestää kerran vuodessa koko kirjaston kattavan asiakaskyselyn, K3 sekä K7 tekevät asiakaskyselyitä kahden vuoden välein ja K5 kolmen vuoden välein. Myös K4 järjestää asiakaskyselyitä säännöllisesti. K2:ssa selvitetään hyvin harvoin asiakastyytyväisyyttä ja asiakkaiden tyytyväisyys arvioidaan palautteiden perusteella. K6:ssa puolestaan ei erikseen selvitetä asiakkaiden tyytyväisyyttä, mutta kirjasto osallistuu valtakunnallisiin asiakaskyselyihin ja järjestää satunnaisesti omia kyselyitä.

Tähän kysymykseen vastasi kahdeksan kirjastoa. Kirjastojen vastaukset kirjojen toimittajien valitsemiseen olivat samanlaisia melkein kaikilla vastaajilla. K1, K2, K3, K4, K5 ja K7 vastasivat, että he valitsevat toimittajat kilpailuttamalla heidät säännöllisesti, mutta K6:n mukaan kirjoja on hankittu tarpeen vaatiessa muualtakin. K8 puolestaan kertoi, että heillä on siirrytty keskitettyyn valintaan, josta huolehtivat lastenkirjastotyön työntekijät.

Saatujen vastausten perusteella K2, K4, K5, K6 ja K7 tekevät lasten- ja nuortenkirjojen tilauksia kerran viikossa. K1:ssa tehdään kirjatilauksia joka toinen viikko ja K3:ssa monta kertaa viikossa.

Kysymykseen vastanneet seitsemän kirjastoa kertoivat etsivänsä tietoa hankittavista kirjoista kustantamoiden sekä kirjakauppojen tiedotteista ja heidän verkkosivuiltaan. Lisäksi K1, K2, K3, K4 ja K6 etsivät tietoa kirjallisuutta käsitteleviltä verkkosivuilta, K2, K4 ja K6 saavat tietoja myös kirja-alan välittäjien listoilta. K3, K4, K5 ja K7 käyttävät tiedonlähteenään myös sanomalehtien kirja-arvostelupalstoja. Tie-

donlähteinä käytetään K1:n, K4:n sekä K5:n mukaan myös asiakkaiden hankintaehtotusten sisältämiä tietoja ja K4, K5 ja K7 käyttävät yhtenä tiedonlähteenään kirjallisuusblogeja.

Tähänkin kysymykseen saatiin vastaus myös kahdeksannelta kirjastolta. Ulkomaisien kirjasarjojen hankkimiseen löytyi monia syitä. K1, K2, K4 ja K8 hankkivat ulkomaisia kirjasarjoja asiakkaiden toiveiden sekä kysynnän mukaan. Lisäksi K1 ottaa huomion kirjailijan muun tuotannon sekä sarjasta löydetty tiedot eri verkkosivuilta, K4 ottaa hankinnoissaan huomioon myös kirjaston budjetin sekä eri kohderyhmät ja K5 puolestaan sarjan kielen sekä sarjan saamat arvostelut. K6 hyödyntää hankinnoissaan asiakkaiden lukutottumusten tuntemista sekä verkosta löydettyjä tietoja, mikäli sarjan tekijän kirjallisuutta ei ole aikaisemmin hankittu, K7 ottaa selvää onko sarjan laajempi käyttö todennäköistä sekä onko sarjasta tehty elokuva ja K8 panostaa hankinnoissaan myös laatuun. K3:n mukaan heidän kirjastoonsa ei hankita ulkomaisia kirjasarjoja.

Myös vähemmän tunnetun kirjallisuuden hankkimiseen vastanneilla kirjastoilla oli erilaisia syitä. K1 hankkii vähemmän tunnettua kirjallisuutta kysynnän ja kirjallisuudesta löydettyjen materiaalien perusteella tai jos kyseisen kirjallisuuden tarjoamisen katsotaan olevan tarpeen. K2 hankkii vähemmän tunnettua kirjallisuutta asiakkaiden toiveiden perusteilla ja jos se on paikallista kirjallisuutta. K3:n kriteerinä on kirjallisuudesta löydetty tieto www-sivuilta ja K4 panostaa paikallisuuteen, aiheeseen, kysyntään sekä kieleen. Myös K5 keskittyy vähemmän tunnettua kirjallisuutta hankkiessaan kieleen ja asiakkaiden toiveisiin, mutta K6 hankkii ensin tietoa verkosta ja tarkistaa, onko kirjallisuutta hankittu muualle. K7 hankintoihin vaikuttavat asiakastoiveet ja lisäksi vähemmän tunnettua kirjallisuutta hankitaan teemapaketteja varten.

Kirjan kadottua K1, K3, K4, K6 ja K7 miettivät ensin onko uuden kappaleen hankkiminen järkevää ja onko sitä enää saatavilla. K2 ja K6 kertoivat, että he hankkivat kadonneen kirjan tilalle uuden, jos kyseessä on suosittu kirja.

4.3.1 Luokkasarjojen hankinta

Luokkasarjojen hankintaa koskevaan teemaan sisältyi viisi kysymystä. Kysymysten avulla tutkittiin hankkivatko kirjastot luokkasarjoja, millaisia perusteluita kirjastoilla on luokkasarjojen valitsemiseksi, montako luokkasarjaa kirjastot hankkivat vuodessa, saavatko kirjastot ehdotuksia kouluilta luokkasarjojen hankkimiseen ja hankkivatko kirjastot luokkasarjoiksi vain kertomakirjallisuutta vai myös tietokirjallisuutta. Luokkasarjoiksi kutsutaan tiettyä kirjaston hankkimaa kirjaa, jota on hankittu noin 20 – 30 kappaletta. Kirjoja hankitaan luokkasarjoiksi, jotta sama kirja voitaisiin antaa luettavaksi kokonaiselle koululuokalle.

Seitsemästä kirjastosta vain kolme, K1, K3 ja K6, vastasivat myöntävästi kysymyseen hankkivatko he luokkasarjoja. Muut neljä kirjastoa vastasivat kieltävästi. K3 ja K6 valitsevat luokkasarjakirjoja normaalisti opettajien toiveiden perusteella, mutta K1 kertoi, että ehdotuksia saadaan myös Oppimateriaalikeskuksesta, kirjavinkka-reilta ja kollegoilta. K3 ja K6 hankkivat 2 – 4 luokkasarjaa vuodessa, mutta K1:ssä hankitaan luokkasarjoja 9 tai enemmän.

Kirjastot saavat kouluilta ehdotuksia luokkasarjojen hankkimiseen, mutta se kuinka usein ehdotuksia saadaan, vaihtelee kirjastoittain. K3 sekä K6 saavat ehdotuksia silloin tällöin ja K1 saa ehdotuksia usein. Kun kysyttiin hankkivatko kirjastot luokkasarjoiksi vain kertomakirjallisuutta vai niiden lisäksi myös tietokirjallisuutta, kaikki kolme kirjastoa vastasivat hankkivansa vain kertomakirjallisuutta.

4.3.2 Vieraskielisten kirjojen valinta ja hankinta

Vieraskielisten kirjojen valintaa ja hankintaa selvitettiin kolmella kysymyksellä. Kysyttiin minkä kielistä kirjallisuutta kirjastot hankkivat suomenkielisten kirjojen lisäksi, mitkä asiat vaikuttavat vieraskielisten kirjojen hankkimiseen ja hankkivatko kirjastot vain yksittäisiä vieraskielisiä kirjoja vai myös vieraskielisiä kirjasarjoja.

Vastanneet seitsemän kirjastoa hankkivat kokoelmiinsa englannin-, ruotsin-, saksan-, ranskan-, italian-, viron- ja venäjänkielistä kirjallisuutta, mutta myös muita kie-

liä hankitaan. K2 hankkii edellä lueteltujen kielten lisäksi myös espanjankielistä kirjallisuutta. K4 puolestaan hankkii saamen-, karjalan-, arabian-, persian-, kiinan- ja japaninkielistä kirjallisuutta. K1:n avoimessa vastauksessa ei määritelty muiden hankittavien kirjojen kieliä, mutta niitä kerrottiin olevan yli 30.

Englannin, ruotsin, saksan, ranskan, italian, viron ja venäjänkielisiä kirjoja, lisäksi hankitaan saamea, karjalaa, arabiaa, persiaa, kiinaa ja japania (K4)

K8 vastasi myös tähän kysymykseen. K1, K2, K3, K4, K5, K6 ja K7 kertoivat, että heidän vieraskielisen kirjallisuuden hankkimiseen vaikuttavat enimmäkseen asiakkaiden hankintatoiveet sekä kysyntä. K2 kertoi vastauksessaan, että asiaan vaikuttavat lisäksi kirjojen ja kirjailijoiden tunnettavuus. K4 ja K6 puolestaan ottavat hankinnoissaan huomioon asiakkaiden äidinkielen ja koulujen kielenopetuksen. Lisäksi myös budjetti, aineiston laatu ja kokoelmien monipuolisuus vaikuttavat K4:n vieraskielisten kirjojen hankintaan. K8:n vastauksen mukaan tilastot ovat auttaneet, kun ollaan mietitty minkä kielisiä lastenkirjoja ja kuinka monta kappaletta hankitaan.

Seitsemästä vastanneesta kirjastosta vain K1, K4 ja K6 hankkivat yksittäisten vieraskielisten kirjojen lisäksi myös vieraskielisiä kirjasarjoja. K2, K3, K5 ja K7 hankkivat vain yksittäisiä vieraskielisiä kirjoja.

4.4 Asiakkaiden osallistaminen hankintaan

Asiakkaiden hankintaan osallistamisen teemaan kuului kolme kysymystä. Vastajilta kysyttiin millä tavoilla asiakkaat voivat lähettää hankintaehdotuksiaan, kuinka moni kirjastojen yhden kuukauden aikana hankituista kirjoista on asiakkaiden ehdottamia sekä kuinka moni asiakkaiden hankintaehdotuksista voidaan toteuttaa.

Tähän kysymykseen saatiin kahdeksan vastausta. Kaikki vastanneet kirjastot kertoivat saavansa asiakkailta hankintaehdotuksia sähköisellä lomakkeella ja K8:a lukuun ottamatta myös paperisella lomakkeella. Näiden lisäksi K1, K2, K3, K4 ja K6 kertoivat saavansa ehdotuksia myös sähköpostin kautta ja K1:n, K4:n ja K8:n asiakkaat kertovat hankintaehdotuksiaan kasvokkain kirjaston työntekijöille. K1:n ja

K6:n mukaan asiakkaita osallistavassa hankinnassa hyödynnetään myös BTJ:n toimittamia osallistavan valinnan kirjastoja.

Kirjastot K4, K5 ja K7, hankkivat kuukaudessa yhdestä neljään asiakkaiden ehdottamaa kirjaa, kun taas K1 ja K3 hankkivat kuukaudessa jopa kymmenen asiakkaiden ehdottamaa kirjaa kuukaudessa. Aina kirjastot eivät kuitenkaan hanki asiakkaiden ehdottamia kirjoja joka kuukausi, esimerkiksi K2 ja K6 eivät aina tee hankintoja asiakkaiden toiveiden pohjalta.

Tähänkin kysymykseen saatiin vastaus kahdeksasta kirjastosta. Vastausten perusteella K1, K2, K3, K5 ja K7 pystyvät toteuttamaan kolme neljäsosaa kaikista asiakkaiden tekemistä hankintaehdotuksista. K4, K6 ja K8 puolestaan kertoivat, että he pyrkivät toteuttamaan kaikki hankintaehdotukset.

5 TULOSTEN ANALYSOINTI, JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

5.1 Kokoelmapolitiikka

Kaikilla vastanneilla kirjastoilla on kirjallinen kokoelmapolitiikka. Tämä tarkoittaa, että kirjastot suosivat kirjallista kokoelmapolitiikkaa enemmän kuin suullisia sopimuksia, oletettavasti siksi, koska kirjallisten kokoelmapolitiikan avulla kirjaston työntekijät pystyvät paremmin pysymään ajan tasalla työtehtäviensä käytäntöjen suhteen, varsinkin jos kokoelmapolitiikkaan on tehty huomattavia muutoksia. Kirjallinen kokoelmapolitiikka myös tukee kirjaston työntekijöiden päätösten tekemistä ja selvittää kirjaston arvoja henkilöille, jotka eivät työskentele kirjastossa. Voidaan siis päätellä, että kirjallinen kokoelmapolitiikka on kirjaston töiden kannalta hyödyllinen työkalu, koska sen avulla kirjaston työntekijät voivat tarpeen vaatiessa varmistaa kokoelmapolitiikan yksityiskohtia sekä käytäntöjä.

Kolmella kyselyyn vastanneella kirjastolla kuluu kahdesta kolmeen viikkoon kirjallisen kokoelmapolitiikan laatimiseen, mutta muilla kirjastoilla kokoelmapolitiikan laatimiseen menee ainakin kaksi tai jopa kuusi kuukautta. Kun kokoelmapolitiikkaa laaditaan ensimmäistä kertaa, siihen luonnollisesti kuluu enemmän aikaa kuin pelkkään kokoelmapolitiikan päivittämiseen. Kirjaston kokoelmapolitiikan laatimisen keston voi vaikuttaa varsinkin kirjaston käytäntöihin tehtyjen muutosten määrä, koska jos muutoksia on tapahtunut paljon, niin silloin kokoelmapolitiikkaakin on muokattava niin, että se vastaa kirjaston uusia käytäntöjä. Muutoksia voivat aiheuttaa esimerkiksi kirjastojen budjettirahojen määrän muuttuminen, kirjastoihin liittyvän lain muuttuminen tai kirjaston toiminnan muuttuminen, esimerkiksi jos jokin yleinen kirjasto muutetaan itsepalvelukirjastoksi. Kirjaston kokoelmapolitiikan laatimiskestosta voidaan päätellä monenlaista, kuten kuinka paljon kokoelmapolitiikkaa on päivitettävä. Kokoelmapolitiikan päivittäminen voi myös kestää kuukausia, esimerkiksi jos on tehty uusi lainmuutos joka vaikuttaa paljonkin kirjastojen toimintaan tai koska kokoelmapolitiikan laatiminen on monivaiheinen projekti, mihin osallistuvat kaikki kirjastojen työntekijät.

Kyselyyn vastanneiden yleisten kirjastojen mukaan lasten- ja nuortenkirjojen hankkimiseen käytetään 20 – 30 prosenttia kirjastojen määrärahoista, mutta pari kirjastoa vastasi toisin. Esimerkiksi K2 käyttää 10 prosenttia ja K6 puolestaan 37 prosenttia määrärahoistaan lasten- ja nuortenkirjojen hankkimiseen. Vastauksista voidaan päätellä, että kirjastot käyttävät lasten- ja nuortenkirjoihin alle puolet kirjastoille anetuista määrärahoista. Tämä johtuu siitä, että kirjastojen täytyy saada määrärahansa riittämään myös toisiin kirja-aineistoihin, mutta myös koska lasten- ja nuortenkirjat ovat halvempia kuin aikuistenkirjat. Lasten- ja nuortenaineistojen hankkimiseen käytettävien rahojen määrään vaikuttavat muun muassa asuuko kirjaston alueella paljon lapsiperheitä ja minkä kokoinen kirjasto on. Käyttöprosenttimääriin vaikuttavat muun muassa kirjaston kokoelmapolitiikka, uusien julkaisujen sekä hankintojen määrät ja asiakkaiden kiinnostukset. Kirjastot siis pyrkivät hankkimaan tarpeeksi paljon monipuolisia ja asiakkaita kiinnostavia kirjoja, esimerkiksi suosituksen kirjailijan teoksia hankitaan useita kappaleita, mikä omalta osaltaan vaikuttaa määrärahojen kuluttamiseen.

Suomen yleisten kirjastojen tilastojen mukaan vuonna 2016 kirjastojen hankkimien lasten- ja nuortenkertomakirjallisuuskirjojen osuus kaikista hankituista kirjoista oli noin 25 – 40 prosenttia. Hankittujen aikuistenkertomakirjallisuuskirjojen määrä puolestaan oli suunnilleen 20 – 36 prosenttia (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2017). Lapsille ja nuorille suunnattua kertomakirjallisuutta hankittiin siis enemmän kuin aikuisille tarkoitettua kertomakirjallisuutta. Voidaan päätellä, että lasten- ja nuortenkertomakirjallisuutta hankitaan enemmän verrattuna aikuistenkertomakirjallisuuteen, esimerkiksi siksi, että halutaan tutustuttaa lapset eri kertomakirjallisuuden lajeihin tai koska tiettyä kirjaa tarvitaan useampaa kappaletta yhtä aikaa, kuten vaikkapa kouluyhteistyössä.

Kirjaston aineiston hankintojen määrä vaihtelee vuosittain. Esimerkiksi K2 käytti vuonna 2017 määrärahoistaan lasten- ja nuortenkirjahankintoihin vain 10 prosenttia, mutta vuonna 2016 se käytti hankkimiseen 33 prosenttia (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2017). Lasten- ja nuortenkirjojen hankintamäärien laskeminen voi johtua esimerkiksi siitä, ettei kirjaston ole tarvinnut hankkia kirjoja yhtä paljon kuin aikaisemmin kirjastojen yhteistyön ansiosta.

Kirjastot eivät hanki kirjoja, joiden sisältö on sopimatonta, ne ovat heikkolaatuisia tai ne eivät sovellu kirjastokäyttöön, esimerkiksi lyhyen käyttöikänsä takia. Vastaukset kertovat, että kirjastot haluavat tarjota asiakkailleen laadukkaita ja sisällöltään turvallisia aineistoja. Hankintaan vaikuttavat omalta osaltaan myös kirjojen kieli ja kirjaston budjetti. Lisäksi kirjojen on oltava asiakkaiden mielestä kiinnostavia, jotta niitä lainattaisiin. Kaikkia kirjoja ei siis kannata hankkia, ellei niillä ole kysyntää. Kirjojen hankkimiseen vaikuttavat siis enimmäkseen kirjojen laatu, sisältö ja kirjailijoiden tunnettavuus. Huonolaatuisia kirjoja ei kannata hankkia, koska ne eivät kiinnosta asiakkaita ja näin ollen ne jäävät vain hyllytilaa vieviksi hyllynlämmittäjiksi. Sisällöltään sopimattomat kirjat, joiden tarkoitus on esimerkiksi saada lukijat kannattamaan kirjoissa esiintyviä ajatuksia, voivat kannustaa nuoria lukijoita yhteiskunnan kannalta sopimattomaan käyttäytymiseen. Mitä vähemmän tunnettujen kirjailijoiden teosten hankkimiseen tulee, kirjastojen pitää hankkia niitäkin.

Kyselyn mukaan kirjastot mittaavat ja arvioivat kokoelmansa hyvyttä yleensä tilastojen ja asiakaspalautteiden perusteella, mutta myös yleisten kirjastojen laatusuosituksia ja kirjojen kiertokulun tietoja käytetään mittarina. Vastauksista voidaan päätellä, että asiakkaiden kirjastonkäyttö sekä asiakaspalautteet ovat kirjaston laadun- tarkkailun kannalta tärkeitä, koska niiden avulla voidaan määritellä asiakkaiden tyytyväisyys kokoelmaan ja se, minkälaisia muutoksia kokoelmaan kannattaisi tehdä. Asiakkaiden mielipiteillä on siis merkitystä kirjaston kokoelmien kannalta. Laatusuositusten avulla puolestaan voidaan arvioida kokoelmia ilman asiakkaita. Silloin kokoelmien hyvyttä verrataan yleisiin laatusuosituksiin eli ovatko kirjaston kokoelmat määritelyjen kriteerien mukaisia.

Noudatetaan yleisten kirjastojen laatusuosituksia, aineiston ikää, kiertoa ja muita seurataan säännöllisesti, laadullisia mittareita kehitetään myös (K4).

5.2 Kirjojen valinta ja hankinta

Kirjastot selvittävät asiakkaidensa tyytyväisyyttä kokoelmaan järjestämällä asiakaskyselyitä. Lisäksi myös asiakkaiden palautteet ja toiveet otetaan huomioon. Kyselyn toteuttamisen tiheys kuitenkin vaihtelee kirjastoittain. Jotkin kirjastot järjestävät niitä vuosittain, mutta jotkin puolestaan järjestävät niitä vain muutaman vuoden välein,

esimerkiksi K5 järjestää kyselyn kolmen vuoden välein. Vastauksista voidaan päätellä, että vaikka asiakkaiden mielipiteet kokoelmista ovatkin tärkeitä kirjastojen asiakaspalvelun kannalta, asiakaskyselyitä ei kuitenkaan ole tarpeen järjestää usein. Kyselyjen järjestämisen tiheyteen vaikuttaa myös työntekijöiden asiakastuntemus ja kirjastojen kokoelmapolitiikka. Asiakkaiden mielipiteet kirjastojen kokoelmista ovat siis kirjastojen kannalta tärkeitä, mutta niitä ei ole tarpeen järjestää usein, koska asiakkaiden on helpompi huomata vuosien aikana kokoelmiin tehdyt isot muutokset.

Kyselyyn vastanneet kirjastot kertoivat valitsevansa kirjojensa toimittajat kilpailuttamalla heidät säännöllisesti. Kilpailutuksen avulla kirjastot voivat sekä tutustua mahdollisiin toimittajiin ja valita budjettiin sopivimmat toimittajat.

Useimmat kyselyyn vastanneet kirjastot tekevät kirjatilauksia kerran viikossa, koska uusia kirjoja julkaistaan jatkuvasti, mutta jotkin kirjastot tilaavat kirjoja harvemmin, esimerkiksi K1 tekee kirjatilauksia joka toinen viikko, mutta K3 tekee tilauksia monta kertaa viikossa. Kun kirjastot tarkistavat toimittajiensa tarjonnat säännöllisesti, he pysyvät samalla perillä julkaistuista uutuuksista, koska kirjastot yleensä hankkivat kaikki ilmestyvät kirjat. Vastauksista voidaan päätellä, että kirjastot tekevät kirjatilauksia säännöllisesti. Lisäksi kirjojen hankkiminen on tarpeellista silloin kun kadonneen kirjan tilalle on hankittava uusi kappale tai silloin kun suosituilta kirjailijalta tulee uusi teos, jonka asiakkaat ovat kertoneet haluavansa kirjaston kokoelmiin.

Kirjastot etsivät tietoa hankittavista kirjoista yleensä kustantajien sekä kirjakauppojen tiedotteista ja verkkosivuilta, koska silloin he saavat ammattimaisesti tuotettua informaatiota, joka on myös luotettavaa. Etsimällä tietoa puolestaan sanomalehtien kirja-arvostelupalstoilta, kirjallisuusblogeista ja kirjallisuutta käsitteleviltä verkkosivuilta kirjastojen työntekijät saavat kirjoja lukeneiden mielipiteet kirjoista. Siten he voivat muodostaa omat mielipiteensä kirjoista ja päättää, onko kirjan hankkiminen kannattavaa.

Ulkomaisten kirjasarjojen hankkimiseen vaikuttavat muun muassa kirjailijan tai sarjan tunnettavuus sekä sarjan kysyntä. Tämän käytännön avulla kokoelmiin pyritään hankkimaan asiakkaita varmasti kiinnostavia kirjasarjoja. Myös sarjoista löydettä-

villä tiedoilla, kirjastojen budjetilla ja työntekijöiden asiakastuntemuksella on vaikutusta hankintapäätöksiin, koska jos työntekijät tietävät sarjan kiinnostavan asiakkaita, niin silloin sen hankkiminen on kannattavaa.

Kirjastot hankkivat vähemmän tunnettua kirjallisuutta vain, kun sen hankkiminen täyttää kokoelmapolitiikkaan asetetut kriteerit. Yleensä kannattavuus riippuu siitä, ovatko asiakkaat esittäneet hankintaehdotuksia kirjan hankkimiseksi eli, jos asiakkaat eivät osoita haluavansa kirjoja kokoelmaan, niin silloin niitä ei myöskään hankita. Hankkimiseen vaikuttavat myös kirjojen paikallisuus, koska paikalliset kirjailijat ovat etusijalla kirjastojen aineistonhankinnassa, kieli ja kirjoista löydetyt tiedot, koska tiedot auttavat kirjaston työntekijöitä päättämään tarvitseeko kirjoja hankkia. Eli siis kuten ulkomaisten sarjojen, myös vähemmän tunnetun kirjallisuuden hankkimiseen vaikuttaa asiakkaiden kiinnostus kirjaa kohtaan. Lisäksi on tärkeää ottaa huomioon, onko kirjaa hankittu muihin kirjastoihin ja onko kirja kokoelmapolitiikan mukainen.

Kun kirjaston työntekijät huomaavat kirjan kadonneen kokoelmasta, he miettivät ensin kannattaako heidän hankkia uutta kappaletta. Mikäli kadonnut kirja on suosittu asiakkaiden keskuudessa, kirjastot hankkivat uuden kappaleen kadonneen tilalle, koska jos kirjalla on monta varaajaa, he saattavat joutua odottamaan kirjaa tarpeettoman pitkään, jolloin se voi vaikuttaa negatiivisesti asiakastyytyvyyteen. Jos taas kadonnut kirja ei ole kovin suosittu, niin kirjaston työntekijät tarkistavat onko kirjaa saatavilla muista kirjastoista. Silloin kirjan saa lainattua asiakkaille muista kirjastoyksiköistä, eikä kirjaston rahoja tarvitse käyttää uuden kappaleen ostamiseen. Kirjan suosio siis määrittelee uuden kappaleen hankkimisen, mutta asiaan vaikuttavat myös onko kirjaa enää myytävänä ja onko se hankittu muihin kirjastoihin.

5.2.1 Luokkasarjojen hankinta

Kyselyn tuloksissa tuli ilmi, että kaikki yleiset kirjastot eivät hanki luokkasarjoja. Seitsemästä vastanneesta kirjastosta vain kolme hankkivat kokoelmiinsa luokkasarjoja. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, ettei kirjastoilla ole varaa hankkia luokkasarjoja tai niiden hankkiminen ei ole kannattavaa, koska koulut eivät tarvitse luokkasarjoja tai koska kouluilla on omat kirjastonsa tai koska koululuokissa on niin vähän oppilaita,

että 20 – 30 saman kirjan hankkiminen olisi turhaa. Lisäksi kirjastojen välisen seutuyhteistyön avulla kirjastot voivat lainata tarvittavia kirjoja muista kirjastoista ilman, että kirjaston pitäisi hankkia tiettyä kirjaa montaa kappaletta.

Luokkasarjoja hankkivat kirjastot saavat opettajilta ehdotuksia, mitä kirjoja kirjastojen kannattaa valita luokkasarjoiksi. Tämä on hyvin ymmärrettävää, koska opettajat ovat hyvin perillä siitä millaiset kirjat voisivat kiinnostaa oppilaita. Myös Oppimateriaalikeskukselta ja kirjavinkkareilta saadaan ehdotuksia, koska opettajien tavoin hekin ovat tietoisia luokkasarjoiksi soveltuvista kirjoista. K1 saa luokkasarja-asioissa apua myös Oppimateriaalikeskukselta. Opettajat sekä muut koulujen ja kouluikäisten kanssa työskentelevät ovat hyvin selvillä siitä, minkälaiset kirjat kiinnostaisivat koululaisia ja kannattaisiko niitä hankkia luokkasarjoiksi.

Kyselyssä luokkasarjoja koskevissa kysymyksissä myönteisesti vastanneet kirjastot hankkivat kahdesta neljään luokkasarjaa vuodessa, mutta he voivat hankkia enemmänkin. Esimerkiksi K1 hankkii vuodessa suunnilleen yhdeksän tai enemmän luokkasarjoja. Suuria määriä uusia luokkasarjoja ei kuitenkaan kannata hankkia, koska kirjastoilla on vain rajoitetusti tilaa ja käyttövaroja. Monien luokkasarjojen hankkiminen ei myöskään ole kannattavaa, jos niillä ei ole kysyntää. Toisaalta kirjasto voi hankkia useamman luokkasarjan vuodessa, jos kirjastolla on tarvittavat resurssit hankkimiseen, kuten riittävästi tilaa ja alueella on luokkasarjoja tarvitsevia kouluja. Varsinkin kustantamoiden tarjonnalla on suuri vaikutus luokkasarjojen hankintaan. Jos kustantamoilta julkaistaan useampia luokkasarjoiksi sopivia kirjoja, niin kirjastot voivat hankkia enemmän luokkasarjoja kuin aikaisemmin. Esimerkiksi jos kirjasto hankki viime vuonna kaksi luokkasarjaa, se päättää hankkia tänä vuonna neljä luokkasarjaa, koska kirjasto tai koulut ovat päättäneet valita enemmän kirjoja luokkasarjoiksi.

Kirjastot saavat joskus kouluilta ehdotuksia luokkasarjoiksi sopivista kirjoista, mutta yleensä kirjaston työntekijät valitsevat luokkasarjakirjat, koska he ovat enemmän perillä kirjatarjonnasta ja siitä, millaiset kirjat voisivat kiinnostaa lapsia. Toinen syy siihen miksi opettajilta saadaan vain silloin tällöin luokkasarjaehdotuksia voi olla se, että kirjastojen työntekijät eivät pidä paljoakaan yhteyttä opettajiin aineiston hankintaa tehdessään. Vastausten perusteella voidaan siis päätellä, että luokkasarjoja koskevissa asioissa kirjastot ja koulut pitävät kyllä yhteyttä, mutta eivät usein, mikä

on ymmärrettävää, koska luokkasarjaehdotukset saadaan käytyä läpi parilla yhteydenotolla. Lisäksi luokkasarjoja ei hankita, esimerkiksi verrattuna tavanomaisiin kirjahankintoihin, joka viikko, joten luokkasarjoista ei tarvitse keskustella usein. Lisäksi myös koulut itse hankkivat luokkasarjoja.

Kyselyyn vastanneet kirjastot valikoivat luokkasarjakirjoiksi vain kertomakirjallisuutta. Tämä johtuu luokkasarjojen käyttötarkoituksesta. Luokkasarjojen kirjoja käytetään muun muassa tunti lukemisenä ja mahdollisesti myös kirja-analyysien tekemiseen. Kertomakirjallisuuden avulla koululaiset pystyvät kehittämään mielikuvitustaan, tutustumaan kertomakirjallisuuden eri tyyliin edustajiin sekä kiinnostumaan lukuharrastuksesta.

5.2.2 Vieraskielisten kirjojen valinta ja hankinta

Kirjastoihin hankitaan suomenkielisten kirjojen lisäksi myös englannin-, ruotsin-, saksan-, ranskan-, italian-, viron- ja venäjänkielisiä kirjoja, mutta niiden lisäksi hankitaan myös muun muassa espanjan-, saamen-, karjalan- ja arabiankielistä kirjallisuutta. Yleisten kirjastojen vieraskielisten kirjojen kokoelmaan hankitaan monia erikielisiä kirjoja, mutta niiden kokonaisuus yleisten kirjastojen kokoelmasta on kuitenkin pienempi verrattuna kokoelman suomenkielisten kirjojen määrään. Kirjastot hankkivat kirjallisuutta monilla eri kielillä, koska kirjastojen on hyvä tarjota asiakkailleen kirjallisuutta heidän äidinkielellään ja heidän kiinnostuksensa mukaan.

Vieraskielisten kirjojen hankinta määräytyy yleensä sen mukaan, millainen kielenopetusvalikoima kouluilla on, mitä kieliä kirjaston alueen asukkaat käyttävät ja millainen kysyntä vieraskielisillä kirjoilla on. Kun kirjastot ovat perillä näistä yksityiskohdista, he pystyvät tarjoamaan asiakkailleen heidän äidinkieltään, kielitaitoa sekä kiinnostusta vastaavaa kirjallisuutta. Samalla asiakkaat tuntevat, että heidän mieliteilloidensa kokoelmien suhteen on merkitystä. On siis tärkeää, että kirjastojen kokoelmissa on monipuolisesti erikielistä kirjallisuutta, jotta kaikki asiakkaat löytävät kirjastostaan tarvitsemansa tietyn kielisen kirjan.

Kyselyyn vastanneet kirjastot hankkivat enimmäkseen vain yksittäisiä vieraskielisiä kirjoja, mutta jotkin kirjastot hankkivat myös kirjasarjoja. Hankintoihin vaikuttavat

muun muassa kirjastojen budjetin riittävyys ja kokoelmaa varten tehdyt suunnitelmat sekä kirjasarjojen hankinnan kannattavuus. Kirjastojen kannalta ei siis ole järkevää hankkia moniosaista kirjasarjaa, ellei budjetista riitä rahaa koko sarjan hankkimiseen eikä sarja kiinnosta asiakkaita. Silloin yksiosaisten kirjojen hankkiminen olisi kirjaston budjetin ja tilojen kannalta järkevämpää.

5.3 Asiakkaiden osallistaminen hankintaan

Kyselyn vastausten mukaan asiakkaat lähettävät hankintaehdotuksiaan kirjastojen sähköisillä ja paperisilla hankintalomakkeilla. Lomakkeet ovat suosittuja hankintaehdotusten lähettämisen kannalta, koska ne ovat yksinkertaisia, niitä on helppo välittää eteenpäin kirjastojen työntekijöille ja ne sopivat kaikille asiakkaille. Esimerkiksi internettiä käyttämään tottumaton asiakas voi käyttää paperista hankintalomaketta sähköisen sijaan. Muut vähemmän yleiset, mutta silti yhtä toimivat, tavat ovat BTJ:n osallistavan valinnan kirjalistan käyttäminen, hankintatehdotusten lähettäminen sähköpostilla tai kertomalla ehdotukset kasvokkain kirjaston työntekijöille. Lähettämällä hankintaehdotukset sähköpostilla tai kertomalla ne kirjaston työntekijöille asiakkaat voivat kertoa ehdotuksensa ilman, että heidän tarvitsisi yksityiskohtaisesti tietää kirjojen tiedoista. Lisäksi jos hankintaehdotuksesta kertoessa on jotain epäselvyyksiä, asiakkaat voivat kirjaston työntekijöiden kanssa etsiä tietoja ehdotettavasta kirjasta. Siksi K1, K4 sekä K8 ovat maininneet sen yhtenä asiakkaiden tapana ilmaista toiveensa hankintojen suhteen. BTJ:n osallistavan valinnan kirjalista voi olla joillekin asiakkaille vieraampi tapa kertoa hankintaehdotuksiaan, mutta sitä ollaan kuitenkin käytetty K1:ssä ja K6:ssa. Kirjalistan hyviä puolia ovat muun muassa, että asiakkaat eivät tarvitse tunnuksia sitä varten, kirjalistan voi jakaa sosiaalisessa mediassa, se on helppokäyttöinen ja kirjastojen työntekijät pysyvät tietoisina asiakkaita kiinnostavista kirjoista.

Vastausten perusteella kirjastojen kuukaudessa hankkimista kirjoista yhdestä neljään kirjaa on yleisimmin hankittu asiakkaiden hankintaehdotusten perusteella. Jotkut kirjastot kuitenkin hankkivat jopa kymmenen kirjaa kuukaudessa asiakkaiden ehdotusten pohjalta, kun taas jotkin kirjastot eivät tee hankintojaan ehdotusten pohjalta joka kuukausi. Asiaan vaikuttavat muun muassa kirjaston kokoelmapolitiikka,

eli onko ehdotettu kirja kirjaston käytäntöjen mukainen, millainen kirjaston budjetti on, eli onko kirjastolla varaa hankkia ehdotettu kirja, onko kirjan hankkiminen kannattavaa sekä minkä kokoinen kirjasto on, eli onko kirjastoilla tiloja hankkia useampaa asiakkaiden ehdottamaa kirjaa. Esimerkiksi isommat kirjastot, joilla on suurempi budjetti, pystyvät hankkimaan kuukaudessa enemmän asiakkaiden ehdottamia kirjoja, kunhan ne ovat kirjaston kokoelmapolitiikan mukaisia ja niille on vapaata hyllytilaa. Kirjastoille on siis tärkeää ottaa huomioon asiakkaiden toiveet hankintojen suhteen, mutta kaikkia ehdotettuja kirjoja ei voida hankkia esimerkiksi budjetin takia tai koska toivotun kirjan hankkiminen ei ole kirjastojen kannalta kannattavaa. Toisaalta taas, jos asiakkaiden toivoma kirja on suosittu, sitä voidaan hankkia useampi kappale vastaamaan kysyntää, jolloin hankittavien kirjojen määrä voi nousta yli kymmeneen kappaleeseen.

Kirjastot pyrkivät toteuttamaan kolme neljäsosaa asiakkaiden tekemistä hankintaehdotuksista, mutta kirjastot K4, K6 ja K8 kertovat pyrkivänsä toteuttamaan kaikki asiakkaidensa hankintaehdotukset.

Vastaukset kertovat, että vaikka asiakkaiden hankintatoiveet otetaankin huomioon, niitä kaikkia ei välttämättä voida toteuttaa esimerkiksi siksi, että toivottu kirja ei ole kirjastojen kokoelmapolitiikan mukainen, kirjaa ei voi ostaa mistään, kirjastoilla ei ole varaa hankkia kirjaa, kirjan hankkiminen ei ole kannattavaa tai koska kirja on saatavilla toisissa kirjastoissa, joten ostamisen sijaan olisi kannattavampaa kauko-lainata kirja.

Helpointa opinnäytetyön tekemisessä oli verkkokyselyn laatiminen, mutta myös kyselyn kysymysten suunnittelemine eteni ilman ongelmia. Opinnäytetyön tekeminen sujui odotettua paremmin.

LÄHTEET

- Ahola, S. 2017. Opetusministeriö polkasi käyntiin miljoonan euron lukutaitotalkoot – kymmenet asiantuntijat pohtivat, miten kasvattaa lasten ja nuorten lukuintoa. [Verkkolehtiartikkeli]. Helsinki: Helsingin Sanomat. [Viitattu 16.4.2018]. Saatavana: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005432327.html>
- ALA. 1996. Guide for written collection policy statement. [Verkkokirja]. 2nd Edition. Chicago, 2-3. [Viitattu 9.4.2018]. Saatavana Ebsco eBook Collection-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Alameri-Sajama, R. (toim.) 2007. Nuortenkirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Finland, 120-121.
- Atkinson, R. 1984. Toward a theory of the selection process. [Verkkolehtiartikkeli]. Library Resources and Technical Services. Volume 28, No. 2, April/June, 114. [Viitattu 9.4.2018]. Saatavana: <http://downloads.alcts.ala.org/lrts/lrtsv28no2.pdf>
- BTJ. 2017. Osallistava valinta. [Verkkosivu]. [Viitattu 16.4.2018]. Saatavana: <http://www.btj.fi/btj-yrityksena/tuotteet-palvelut/osallistava-valinta/>
- Clayton, P. & Gorman G. 2001. Managing information resources in libraries. Collection management in theory and practice. London: London Library Association Publishing, 19.
- Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! : Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino, 88-89, 145-146.
- Hibner, H. & Kelly, M. (toim.) 2013. Making a Collection Count. A Holistic Approach to Library Collection Management. 2nd Edition. Cambridge: Chandos Publishing, 99-100.
- Higgins, S. E. 2007. Youth Services and Public Libraries. Oxford: Chandos Publishing, 67-70, 89-90, 93.
- Holleman, C. 2000. Electronic resources : are basic criteria for the selection of materials changing. Library Trends, 48 (4), 707, 709. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 9.4.2018]. Saatavana: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/8319/librarytrendsv48i4e_opt.pdf?sequence=1
- Hypén, T. (toim.) 2006. Fiktiota! : levottomat genret ja kirjaston arki. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 11.
- IFLA. Guidelines for a collection development policy using the conspectus model. 2001. [Verkkojulkaisu]. 2. [Viitattu 9.4.2018]. Saatavana:

<https://www.ifla.org/files/assets/acquisition-collection-development/publications/gcdp-en.pdf>

Johnson, P. 2004. Fundamentals of collection development & management. [Verkkokirja]. Chicago ALA, 73, 310-311. [Viitattu 9.4.2018]. Saatavana Ebsco eBook Collection-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, 36, 41.

L 29.12.2016/1492, 6 §. Kirjastolaki.

Lovio, M. & Tiihonen, V. 2005. Kirjaston asiakaspalvelu. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 42.

Lynch-Brown, C. & Tomlinson, C. M. 2005. Essentials of Children's Literature. New York: Pearson Education.

Schwartz, C. 1989. Book selection collection development and bounded rationality. [Verkkoartikkeli]. College & Research Libraries. Volume 50, No. 3, May, 337. [Viitattu 9.4.2018]. Saatavana: <https://crl.acrl.org/index.php/crl-issue/view/903>

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto. 2017. Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston kokoelmapolitiikka. [Verkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto, 5, 15, 22 – 23, 26. [Viitattu 16.4.2018]. Saatavana: <https://kirjasto.seinajoki.fi/wp-content/uploads/2015/03/Kokoelmapolitiikan-www-versio-2017.pdf>

Suomen yleisten kirjastojen tilastot. 2017. [Verkkosivu]. [Viitattu 16.4.2018]. Saatavana: http://tilastot.kirjastot.fi/?show_year=2016#results

Sulkunen, S. & Välijärvi, J. (toim.) 2012. PISA 2009 pääraportti: Kestääkö osaamisen pohja? [Verkojulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 27, 30-32. [Viitattu 16.4.2018]. Saatavana: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79125/okm12.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 47-48.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus, 120, 150.

Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Palmenia-sarja, Yliopistopaino, 10, 18, 65, 74, 78-79, 89-90, 93-94.

LIITE

Opinnäytetyön kysely

Tämä kyselyn avulla tarkoitukseni on selvittää opinnäytetyötäni varten kuinka yleiset kirjastot hankkivat kokoelmiinsa lasten ja nuorten kaunokirjallisuutta sekä mitkä asiat vaikuttavat niiden hankintaan. Lisäksi yleisesti yleisten kirjastojen kokoelmapolitiikkaa lasten- sekä nuortenkirjallisuuden osalta ja sitä, kuinka asiakkaiden lasten- ja nuortenkirjallisuutta koskevat hankintatoiveet otetaan huomioon. Kysely on auki 17.11. asti. Tähdellä merkityt kysymykset ovat pakollisia.

Kirjastojen taustatiedot

1. Missä päin Suomea kirjastonne sijaitsee? *

---

2. Minkä kokoinen kirjastonne on? *

- Pieni (alle 10 työntekijää)
- Keskisuuri (11-30 työntekijää)
- Suuri (yli 30 työntekijää)

Kokoelmapolitiikka

3. Onko kirjastossanne kirjallinen kokoelmapolitiikka? *

- Kyllä
- Ei

4. Kuinka kauan kokoelmapolitiikan laatiminen kestää suunnilleen? *

- Kahdesta kolmeen viikkoon
- Kuukauden
- Kaksi kuukautta
- Kuusi kuukautta
- Kauemmin kuin kuusi kuukautta, kuinka kauan?
- _____

5. Kuinka suuri osa kirjastonne budjetista menee lasten ja nuorten kirjojen hankintaan?

---

6. Millä perusteilla voitte jättää kirjoja hankkimatta kokoelmaan? *

---

7. Millä tavoilla mittaatte ja arvioitte kirjastonne kokoelman hyvyttä?

---

8. Kuinka usein ja miten selvitätte asiakkaidenne tyytyväisyyttä kokoelmaanne?

Kirjojen valinta ja hankinta

9. Kuinka valitsette kirjojenne toimittajat? *

---

10. Kuinka usein teette kirjatilauksia? *

Monta kertaa viikossa

- Kerran viikossa
- Joka toinen viikko
- Kerran kuukaudessa
- Kahdesti kuukaudessa
- Harvemmin, kuinka usein?
-

---

11. Mistä hankitte tietoja kirjoista, joita aiotte hankkia? *

- Kustantajien tiedotteista, www-sivuilta, jne.
- Kirjakauppojen tiedotteista, www-sivuilta, jne.
- Kirjallisuutta käsitteleviltä verkkosivuilta
- Sanomalehtien kirja-arvostelupalstoilta
- Kirjallisuusblogeista
- Asiakkaiden hankintaehdotuksien sisältämistä informaatioista
- Kirja-alan välittäjien listasta
- Muualta, mistä?
-

---

12. Kun olette hankkimassa kokoelman ulkomaisen kirjasarjan, millä perusteilla teette valinnan

*

---

13. Millä perusteilla valitsette vähemmän tunnettua kirjallisuutta kokoelmaan? *

---

14. Kun olette huomanneet kirjan kadonneen kokoelmastanne, hankitteko heti uuden tilalle vai mietittekö ensin, onko uuden kappaleen hankkiminen kannattavaa?

Luokkasarjojen hankinta

15. Hankitteko luokkasarjoja eli hankitteko tiettyä kirjaa niin monta kappaletta, että ne riittävät kaikille koululuokan oppilaille (noin 20-30 kappaletta)? *

Kyllä

Ei

16. Millä perusteilla valitsette kirjoja luokkasarjoiksi?

---

17. Miten monta luokkasarjaa hankitte suunnilleen vuodessa?

- Emme hanki luokkasarjoja
- Yhden
- 2-4 sarjaa
- 5-6 sarjaa
- 7-8 sarjaa
- 9 tai enemmän

18. Saatteko kouluilta ehdotuksia luokkasarjojen valitsemista varten?

- Kyllä, usein
- Kyllä, silloin tällöin
- Ei

19. Hankitteko luokkasarjoiksi vain kaunokirjallisuutta vai myös tietokirjallisuutta?

- Vain kaunokirjallisuutta
- Vain tietokirjallisuutta
- Sekä kauno- että tietokirjallisuutta

Vieraskielisten kirjojen valinta ja hankinta**20. Minkä kielistä kirjallisuutta hankitte suomenkielisten kirjojen lisäksi? ***

- Englannin kielisiä
- Ruotsin kielisiä
- Saksan kielisiä

- Ranskan kielisiä
- Italian kielisiä
- Viron kielisiä
- Venäjän kielisiä
- Muun kielisiä, mitä?
-

---

21. Mitkä asiat vaikuttavat vieraskielisen kirjallisuuden hankkimiseen? *

---

22. Hankitteko vain yksittäisiä vieraskielisiä kirjoja vai myös kokonaisia kirjasarjoja? *

- Vain yksittäisiä kirjoja
- Sekä kirjasarjoja että yksittäisiä kirjoja

Asiakkaiden osallistaminen hankintaan

23. Millä tavoilla asiakkaat voivat lähettää teille hankintaehdotuksiaan? *

- Kirjaston verkkosivun kautta sähköisellä lomakkeella
- Paperilomakkeella
- Sähköpostitse kirjaston sähköpostiosoitteeseen
- Muulla tavalla, millä?

---

24. Kuinka moni yhden kuukauden aikana hankkimistanne kirjoista ovat asiakkaiden ehdotamia? *

- Emme tee hankintoja asiakkaiden ehdotusten pohjalta joka kuukausi
- 1-4 kirjaa kuukaudessa
- 5-10 kirjaa kuukaudessa
- Enemmän kuin 10 kirjaa kuukaudessa

25. Kuinka moni asiakkaiden hankintaehdotuksista voidaan toteuttaa? *

Vähemmän kuin puolet, miksi?

-
- Puolet ehdotuksista
  - Kolme neljäsosaa ehdotuksista
  - Kaikki ehdotukset pyritään toteuttamaan

Vahvista vastausten lähetys